

Oppimisen tuen strategia

Esiopetus, perusopetus ja lukio

Hyväksytty sivistyslautakunnassa 24.2.2022 § 9

Sisälllys

1 STRATEGIATYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	4
2 TAVOITTEET	5
2.1 Varhainen tuki, lainmukaisuus ja yhdenvertaisuus	5
2.2 Avoin vuorovaikutus ja kohtaamisen taidot.....	6
2.3 Käyttäytymisen kolmiportainen tuki	7
3 VAHVUUDET JA ARVOT	9
3.1 Arvot strategiatyön perusteena	9
3.2 Koulun toimintakulttuuri hyvinvoinnin mahdollistajana	13
3.3 Hyvinvointitaitojen opettaminen esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa	13
3.4 Inklusio ja lähikouluperiaate (esiopetus ja perusopetus)	15
4 KEINOT.....	15
4.1 Tuen kolmiportaisuus (esiopetus ja perusopetus)	15
4.1.1 Yleinen tuki	20
4.1.2 Tehostettu tuki	21
4.1.3 Erityinen tuki	22
4.1.4 Vaativa erityinen tuki.....	24
4.2 Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa.....	25
4.3 Joustavat tukitoimet inklusioperiaatteen mahdollistajana (esiopetus ja perusopetus).....	28
4.3.1 Erityisopetuksen vuosikello	28
4.3.2 Monipuoliset menetelmät jokaisella tuen tasolla	30
4.3.3 Eriyttäminen	30
4.3.4 Opiskelun erityiset painoalueet.....	31
4.3.5 Oppiaineiden yksilöllistäminen	32
4.3.6 Vuosiluokkiin sitomaton opetus	33
4.3.7 Erityiset opetusjärjestelyt ja oppiaineesta vapauttaminen	34
4.3.8 Oppimisen tuki poikkeusoloissa	35
5 OPPIMISEN TUEN TOIMJOITA KURIKASSA.....	36
5.1 Erityisopetuksen rehtori.....	36
5.2 Luokan- ja aineenopettajat, erityisopettajat ja erityisluokanopettajat	40
5.3 Koulunkäyntiavustajat.....	43
5.4 Oppilashuolto.....	44

5.5 Varhaiskasvatuksen toimijoita.....	45
6 YHTEISTYÖ.....	47
6.1 Kurikan sisäisiä oppimisen tuen työryhmiä lukuvuonna 2021-2022	47
6.2 Moniammatillinen yhteistyö ja oppimisen tuen konsultaatiotyöryhmät	49
6.2.1 Yhteistyö nivelvaiheissa.....	49
6.2.2 Koulujen sisäinen moniammatillinen yhteistyö	50
6.2.3 Koulun ulkopuolinen moniammatillinen yhteistyö.....	51
6.2.4 Maakunnallinen ja maakuntarajat ylittävä yhteistyö	54
7 STRATEGINEN YHTEENVETO	56
7.1 Varhaisen tuen mahdollistaminen	57
7.2 Lainmukaisuus ja yhdenvertaisuus.....	58
7.3 Kohtaamisen taidot ja käyttäytymisen tuki.....	59
Liitteet	61

1 STRATEGIATYÖN LÄHTÖKOHDAT

Kurikan sivistyslautakunta päätti 10.2.2020, että Kurikassa laaditaan erityisopetuksen strategia, joka käsittelee pedagogista tukea ja sen järjestämistä kunnan opetustoimessa esikoulusta toiselle asteelle saakka. Strategiassa keskeistä on, että jokainen kunnan alueella koulua käyvä oppilas saa omalla oppimispolullaan riittävästi vahvaa varhaista tukea, joka toteutetaan kunnan alueella tasalaatuisesti sekä lain ja valtakunnallisen opetussuunnitelman hengen mukaisesti. Oppimisen tukeen liittyen myös oppilashuollollisella tuella sekä kiusaamisen vastaisella työllä on keskeinen asema strategiassa.

Strategiatyön laadinnan tueksi on kerätty tietoa oppimisen tuen toteutumisesta arjessa. Tiedon keräämiseksi Kurikan esi- ja perusopetuksessa suoritettiin oppimisen tuen kysely joulukuussa 2020. (LIITE 1). Lisäksi elokuussa 2021 työnsä kunnassa aloittanut erityisopetuksen rehtori kiersi syyslukukauden 2021 alussa kaikki kunnan koulut tutustuen koulujen oppilaisiin, opettajiin, erityisopettajiin, koulunkäyntiavustajiin, kuraattoreihin, rehtoreihin, koulunjohtajiin, ja täten jo olemassa oleviin resursseihin. Kyselyn tulokset sekä erityisopetuksen rehtorin havainnot osoittavat, että kentän tarpeet ovat samansuuntaiset sivistyslautakunnan strategiatyölle asettamien tavoitteiden kanssa. Kyselystä selvisi mm. opettajien huoli lainsäädännössä määriteltyjen opetus- ja kasvatustehtävien toteutumisesta olemassa olevilla tiedoilla, taidoilla ja resursseilla. Lisäksi koettiin tarvetta lisätä monialaisen oppilashuollon tukitoimia, että opetus voitaisiin järjestää omalla lähikoululla. Strategiatyön aikana pohdittiin myös, että oppimisen tuki pitää sisällään kaiken pedagogisen tuen, eikä sinällään rajaudu vain erityisopetukseen. Tämän vuoksi strategian nimi päätettiin muuttaa Oppimisen tuen strategiaksi. Varhaiskasvatuksen osalta strategia rajautui esiopetukseen.

Kurikan Oppimisen tuen strategian pohjana on jatkuvan ja lainmukaisen varhaisen tuen kehittämisen, oppilaiden edun sekä perheiden osallistamisen näkökulma. Strategian tarkoitus on palvella kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja avoimuutta, ja se on täten kirjoitettu myös kuntalaisia ja huoltajia varten. Asiakirja on jo itsessään pedagoginen työkalu, joka on kirjoitettu karkeasti samaan muotoon kuin oppimisen tuen asiakirjat, joihin oppilaiden koulussa saama tuki on kirjattu. Täten strategia sisältää seuraavat oppimisen tuen osa-alueet: kunnan pedagogiset vahvuudet, ajankohtaiset kehittämisalueet ja tavoitteet, sekä keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Oppimisen tuen strategian on tarkoitus olla suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti päivitettävä työkalu, joka elää arjessa ja seuraa aikaansa.

2 TAVOITTEET

Kurikan oppimisen tuen strategian tavoitteena on olla sisällöllisesti maalaisjärkinen, käytännönläheinen, paikallinen ja ymmärrettävä. Strategia on päivitettävä asiakirja, johon kirjataan keskeiset ja ajankohtaiset tavoitteet. Tavoitteita tarkastellaan ja määritellään uudelleen jatkuvasti, ja strategiaa päivitetään tarpeen mukaan. Aiemmin asetettujen ja jo saavutettujen tavoitteiden ohelle ja tilalle päivitetään vähintään kerran neljässä vuodessa uusia, ajankohtaisempia tavoitteita. Tavoitteiden määrittelyssä otetaan huomioon kentältä nouseva tarve, erityisopetuksen rehtorin kokonaisnäkemys sekä yleismaailmallinen tilanne. Kaiken strategiatyön keskiössä on oppilaiden lainmukaisen edun toteuttaminen ja hyvinvoinnin lisääntyminen.

Oppimisen tuen strategian keskiössä on sen kirjoittamishetkellä (lukuvuosi 2021-2022) ollut perusopetuksen oppimisen tuki. Varhaiskasvatus ja lukion erityisopetus ovat mukana strategiassa, mutta ainakin vielä toistaiseksi pienemmässä mittakaavassa. Priorisointiin ovat vaikuttaneet mm. perusopetuksen oppilaiden suuri määrä, ja juuri perusopetuksen kolmiportaiseen tukeen kaivattu koordinoiva, kehittävä ja yhtenäistävä työote. Lisäksi lukioden erityisopetus on määrällisesti vähäisempää ja vielä toistaiseksi muotoaan hakevaa, joten sen osuus on strategiassa toistaiseksi pienempi. Tulevaisuudessa painopisteet saattavat muuttua tilanteiden ja tarpeiden mukaan.

2.1 Varhainen tuki, lainmukaisuus ja yhdenvertaisuus

Riittävä oppimista kannatteleva tuki tarjotaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tutkimusten mukaan vahva varhainen tuki on myös toimivan inklusion (kappale 3.4) edellytys. Varhain annettu tuki on ennaltaehkäisevää, ja osaltaan vähentää korjaavan työn tarvetta. Myös valtakunnallinen opetussuunnitelma korostaa varhaisen tuen tarpeen tunnistamista ja siihen vastaamista: opetussuunnitelman mukaan varhaisen tuen saaminen on oppilaan perusoikeus. Valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti oppilaan tuen tarpeen ilmetessä tarkastellaan ensimmäiseksi koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöä, sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla tarjota oppilaalle tehokkaampaa pedagogista tukea.

Oppimisen tuki pohjautuu aina lakiin ja valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan. Ne määrittelevät koulun toiminnan sisällöt, ja siten myös pedagogisen tuen. Lainmukaisuus on oppilaan oikeus, joka toisaalta asettaa kaikki oppilaat tasavertaiseen asemaan, mutta mahdollistaa myös oppilaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaamisen. Perusopetuslain muututtua kolmiportaisen tuen myötä kouluissa annettava tuki muodostui entistä hierarkkisemmaksi: tuen osalta edetään vaiheittain ja systemaattisesti. Vaikka tuen portaiden sisältöjä on mahdotonta yksiselitteisesti ja yleispätevästi määritellä, liittyy tukimuotoihin tiettyä velvoittavuutta. Esimerkiksi oppiaineen yksilöllistäminen edellyttää yleensä painoalueiden käyttöä, eikä yleisestä tuesta voida kuin varsin harvinaisesta perusteesta hypätä suoraan erityiseen tukeen. Laki asettaa ehtoja myös tuen kirjaamiseen oppilaan oikeuden ja salassapitovelvoitteiden myötä.

Yhdenmukaisuus on osa laatua ja laadun varmentamista. Kurikka on jakautunut maantieteellisesti laajalle alueelle, ja koostuu kolmesta aiemmasta kuntakeskuksesta. Tämän vuoksi kunnan eri alueille on muodostunut erilaisia, pedagogiseen tukeen liittyviä tapoja ja käytänteitä, jotka osin poikkeavat paljonkin toisistaan. Yhtenä erityisopetuksen rehtorin viran perustamisen taustatoiveena olikin säävuttaa joitain yhdenmukaisia käytänteitä kunnan sisälle. Tarkoituksena ei ole valita yhtä tapaa ylitse muiden, vaan ohjeistaa eri toimijoita koordinoitusti ja perusopetuslakiin sekä valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan nojaten. Tavoitteena tällöin on, että riippumatta siitä, missä osassa kuntaa tai missä koulussa oppilas opiskelee, on hänellä sama laillinen oikeus ja samat mahdollisuudet saada ammattitaitoista ja kolmiportaisen tuen mukaista pedagogista tukea oppimiselleen. Yhdenmukaisuus koskee myös oppilaiden ja tämän perheiden kanssa tehtävän työn avoimuutta ja arvostavan kohtaamisen taitoja.

2.2 Avoin vuorovaikutus ja kohtaamisen taidot

Avoimuus lisää molemminpuolista ymmärrystä, vähentää väärinymmärryksiä ja luo luottamusta. Vaikeidenkin asioiden puheeksi ottaminen on rohkeaa ja kunnioitettavaa, vaikka se saattaakin hetkellisesti aiheuttaa negatiivisia tunteita vastaanottajassa. Aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa vastuu on aina aikuisella. Aikuisen kehittyneemmät neurologiset valmiudet tukevat aikuisen parempia ja monipuolisempia viestintätaitoja, jolloin aikuinen on näiltä ominaisuuksiltaan paremmassa asemassa suhteessa lapseen, jonka taidot ovat vasta kehittymässä. Ei siis ole ollenkaan van-

hanaikaista ajatella, että aikuinen toimii myös vuorovaikutustaitojen ja kohtaamisen suhteen esimerkkinä lapselle, opettaja koulussa oppilaalle. Tämä ei tietenkään poista lapsen vastuuta omasta vuorovaikutuksestaan, mutta huomioitavaa on, että vuorovaikutuksenkin osalta kyse on lapsella kehittyvästä taidosta, jonka suhteen oppimista tapahtuu koko ajan.

Myös kodin ja koulun yhteistyön keskeinen kulmakivi on avoin vuorovaikutus. Perheiden osallistaminen lapsensa koulunkäyntiin mainitaan valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa useaan otteeseen perusopetuslainkin siihen velvoittaessa. Vaikka kodin ja koulun välinen vuorovaikutus on parhaimmillaan avointa ja vastavuoroista, on koululla kuitenkin ensisijainen vastuu oppimisen tuen tunnistamisessa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Vaikka vastuu on opetushenkilöstöllä, on oppimisen tuen toimivuuden ja tehokkuuden takaamiseksi, sekä molemminpuolisen ymmärryksen ja luottamuksen lisäämiseksi syytä osallistaa tuen suunnitteluun ja toteutukseen aktiivisesti myös oppilas itse, sekä tämän huoltajat. Se on niin opetushenkilöstön kuin perheidenkin etu ja lain mukainen oikeus. Huoli puheeksi –opas löytyy osoitteesta:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2.3 Käyttäytymisen kolmiportainen tuki

Toisen ihmisen ymmärtämisen taustalla ovat aina ihmisen omat tunnetaidot ja itseymmärrys. Hyvät kohtaamisen taidot perustuvat aina myös toisen ihmisen arvostamiseen ja toisen ihmisen näkökulman sekä erityistarpeiden huomioimiseen ja ymmärtämiseen. On esimerkiksi ensiarvoisen tärkeää erotella ja ymmärtää, milloin lapsen käyttäytymisen taustalla olevat syyt ovat sellaisia, joihin lapsi itsekkään ei voi aina vaikuttaa. Yhtä tärkeää on miettiä, voiko ympäristöä muuttamalla vaikuttaa myös yksilön käyttäytymiseen, ajatteluun tai tunteisiin. Mikään käyttäytyminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan se edellyttää aina jonkinlaista kontekstia. Tästä näkökulmasta käsin voidaan ajatella, että vain harva ei-toivottu käyttäytyminen on ihmisen oma valinta, sillä aina jokin tekijä ympäristössä tai asiayhteydessä laukaisee käyttäytymisen. Lapsen osalta kyse on myös usein kehittyvistä taidoista ja oppimisesta: vain harvoin lapsen ”huono käytös” on tahallista, ja usein silloinkin käyttäytymisen taustalla on jokin tarve, johon lapsi pyrkii käyttäytymisellään vastaamaan. Ymmärryksen lisäämiseksi ja oman ahdis-

tuksen voittamiseksi saattaa olla mielekäästä ajatella, että jokainen lapsi haluaisi olla hyvä ja käyttäytyä toivotusti, jos hänellä vain olisi taitoja siihen, ja jos ympäristö tukisi positiivisen pedagogiikan mukaisesti toivottua käyttäytymistä kannustavasti ja hyvän huomaten.

Oppilaiden käyttäytymiseen liittyvät haastavat tilanteet ovat koulujen arkipäivää. Nämä tilanteet ovat kenen tahansa mielestä haasteellisimpia ja kuormittavimpia niin koulujen aikuisten kuin lastenkin näkökulmasta. Koulussa tapahtuvat haastavat tilanteet kuormittavat myös perheitä jatkuvien Wilma-viestien, yhteydenottojen ja koulusta kantautuvien epätoivoistenkin avunhuutojen osalta. Kolmiportainen tuki antaa runsaasti keinoja oppimisvaikeuksien tukemiseen, ja usein nuo samat keinot ovat tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia myös käyttäytymisen tukemisessa. Käyttäytymisen tukeminen edellyttää kuitenkin myös joitain erillisiä toimenpiteitä ja keinoja, joiden systemaattisella käytöllä on nähty positiivisia vaikutuksia haastavien tilanteiden vähentymiseen. Myös sosiaaliset taidot ja käyttäytyminen tulee nähdä taitoja ja osaamista edistävänä oppimisprosessina, johon voidaan vaikuttaa strukturoidusti, systemaattisesti ja ennakoiden. Näiden taitojen opettamisessa ja oppimisen tukemisessa myös koulun henkilökunnalla on osansa, vaikka kyseisten taitojen edistäminen kuuluu kiinteästi myös perheiden vastuualueeseen.

Vaikka oppilaalla olisikin potentiaalia ja kompetenssia, eli tietoja, taitoja ja kykyjä osallistua oppimistapahtumaan ja oppia, ei hän välttämättä syystä tai toisesta saa otettua tätä potentiaali käyttöön. Syynä saattaa olla sellaiset oppilaan hyvinvointia, ajattelua tai tunnetaitoja kuormittavat tekijät, joihin koulun henkilökunnan voi olla vaikea puuttua tai jopa mahdoton vaikuttaa. Tällöinkään ei kouluissa voida jäädä täysin keinottomiksi, vaan on käytettävä niitä opetustoimella käytettävissä olevia pedagogisia tukikeinoja, joiden avulla oppilaan kuormitusta voidaan koulunkäynnin ja oppimisen osalta madaltaa. Oppilaan tilanteen ymmärtäminen, rakenteissa joustaminen ja toimivien tukimuotojen käyttäminen edellyttävät kuitenkin henkilökunnan tietoisuutta mm. neuropsykiatrisista pulmista sekä muista käyttäytymisen taustatekijöistä, sekä mahdollisuuksista kehittää ja toimeenpanna erilaisia interventioita ja tukiprosesseja koulun sisällä ja moniammatillisessa yhteistyössä sen ulkopuolella.

3 VAHVUUDET JA ARVOT

Koulun kasvatus- ja opetustehtävä tähtää siihen, että oppilas löytää vahvuutensa ja rakentaa tulevaisuuttaan oppimisen keinoin. Oppimisvalmiuksia ja itseohjautuvuuden taitoja tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa puhutaan esimerkiksi oppilaan täyteen mittaamiseksi kasvamisesta sekä oikeankokoisista, opiskelumotivaatiota ylläpitävistä tavoitteista. Sillä, että oppilas löytää vahvuutensa ja rakentaa vahvuuksien varassa tulevaisuuttaan, on tavoitteena lopulta myös syrjäytymisen ehkäiseminen.

Kaikilla koulutusasteilla oppilaan vahvuudet huomioon ottamisen sekä oppilaan kasvun ja kehityksen kannalta oikeankokoisten tavoitteiden asettamisen edellytyksenä on, että oppilas saa oikean tasoista tukea oikeaan aikaan. Oppimisen tukemisen periaatteina ovat varhainen vaikuttavuus, tarpeenmukaisuus, pedagoginen asiantuntijuus, moniammatillisuus, suunnitelmallisuus ja joustavuus. Esi- ja perusopetuksessa vahvuusperusteisuuden edellytyksenä on se, että oppilas on oikealla kolmiportaisen tuen tasolla oikeaan aikaan. Opetustoimen henkilökunnan kouluttautuminen, pedagoginen johtaminen ja moniammatillinen yhteistyö ovat avainasemassa tämän varmistamiseksi. Positiivisen pedagogiikan keinoin kannustetaan ja kannatellaan oppilaita koulupolun alkuvaiheesta saakka.

Lukion opetussuunnitelman mukaisia keinoja oppilaan täyteen mittaamiseksi ovat ohjaus ja eriyttäminen. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Kaikki opettajat ohjaavat opiskelijaa oppimaan oppimisen taidoissa, kantamaan vastuuta oppimisestaan ja työskentelystään sekä käyttämään kullekin oppiaineelle ominaisia opiskelustrategioita. Vahvuusperusteisuus toteutuu myös myönteisenä ja kannustavana palautteena, joka edistää opiskelijan käsitystä itsestään oppijana. Saadun palautteen myötä opiskelijan itsearviointitaidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat.

3.1 Arvot strategiatyön perusteena

Strategiatyö lähtee aina liikkeelle arvoista. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä, jokaisen ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta. Kasvaakseen täyteen mittansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä

oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea, sekä kokemuksen siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan, ja hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Oppilas nähdään aktiivisena toimijana, joka asettaa tavoitteita itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa. Oppilaita ohjataan myös luovaan ja kriittiseen ajatteluun, itsesääteilyyn ja vastuunottoon omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista. Oppilaan kiinnostuksenkohteet, tunteet ja kokemukset itsestään oppijana ohjaavat osaltaan oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan saama rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa. Perusopetuksen tehtävänä on rakentaa oppilaan myönteistä identiteettiä ihmisenä, oppijana ja yhteisön jäsenenä.

Perusopetuslain 3 § 3 mom. mukaan koulujen tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta, ja opetuksenjärjestäjällä ensisijainen vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä, ja yhteistyön merkitys korostuu erityisesti nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Kurikan oppimisen tuen arvopohja esitetään kuvana (KUVA 1). Strategian johtavana periaatteena on, että oppilas on tervetullut kouluun omana itsenään, ja saa tarvittavat palvelut oppimisensa ja kasvamisensa tueksi pääsääntöisesti omasta koulustaan. Lisäksi koulun kasvatus- ja opetustehtävä tähtää siihen, että oppilas löytää vahvuutensa ja rakentaa tulevaisuuttaan oppimisen keinoin. Strategiassa linjataan, mitkä ovat Kurikan käytännöt arvojen toteuttamiseksi.

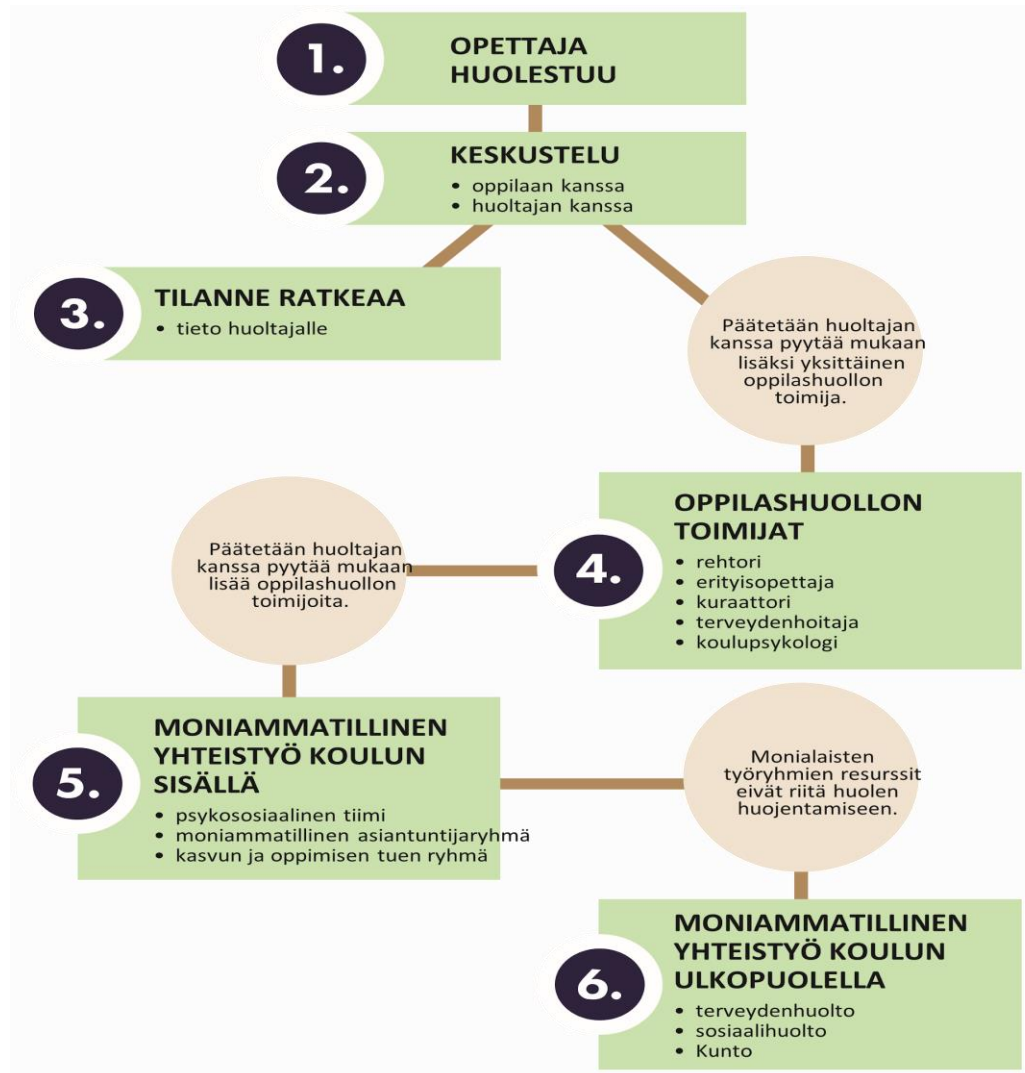

KUVA 1 Kurikan oppimisen tuen arvopohja. Arvot kattavat oppimisen tuen esiopetuksesta lukioon. Valkoiset ympyrät kertovat tarkemmin, miten arvoja toteutetaan esi- ja perusopetuksessa.

Oppimisen tukea kannattelevat arvot ovat yhdenvertaisuus, osallisuus, vahvuus-perusteisuus, yhteistyö, hyvinvointi ja johtaminen. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa määritellään oppimisen tuki tarkemmin ja eri termein kuin lukion opetussuunnitelmassa. Siksi arvojen toteutustapa vaihtelee eri koulutusasteilla.

Yksi Kurikan kaupungin strategian arvoista on avoimuus: asioiden yhdessä tekeminen ja avoin keskustelu, joka lisää ymmärrystä ratkaisujen taustoista. Oppimisen tuen asioissa tämä näkyy sekä oppilaiden että huoltajien osallisuutena. Osallisuuden arvo kietoutuu yhteen myös vahvuusperusteisuuden ja yhdenvertaisuuden arvojen kanssa. Näiden arvojen toteuttaminen luo yhdessä perustan syrjäytymisen ehkäisemiselle. Oheinen kuva (KUVA 4) on Kurikan Huolen polku -toimintamallista, jossa myös oppilaat ja huoltajat ovat keskeisinä toimijoina. Jos huolta aiheuttavan asian etenemiseksi tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, periaatteena on, että oppilas tai huoltaja ovat mukana päättämässä asiaa käsittelevän ryhmän koostumuksesta. Tämä päätösvalta konkretisoituu lomakkeessa, jolla oppilaalta

ja / tai huoltajalta pyydetään lupa yksilöllisen oppilashuollon moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoontumiseen, sekä jokaisen yksittäisen jäsenen osallistumiseen.

KUVA 2 Huolen polku -toimintamalli

Kurikan oppimisen tuen arvopohjaa päivitetään jatkossa tarkoituksenmukaisesti ja soveltuvin aikavälein, eli n. neljän vuoden välein. Arvokyselyihin ja –työhön osallistuvat jatkossa niin oppilaat, opettajat kuin huoltajakin. Erityisopetuksen rehtori ja vastaava kuraattori laativat arvokyselyt, joiden tuloksista nostetaan opetustoimen arvopohja, jolle myös oppimisen tuki rakentuu.

3.2 Koulun toimintakulttuuri hyvinvoinnin mahdollistajana

Koulun toimintakulttuuri vaikuttaa suuresti siihen, millaiseksi oppilaan käsitys itsestä muodostuu. Lapsuus ja nuoruus ovat tärkeää aikaa itseluottamuksen ja minäpystyvyyden tunteen rakentumisen kannalta. Koulun toimintatavoilla voidaan vahvistaa oppilaiden myönteistä kasvua ja kehitystä.

Hyvinvoivaa toimintakulttuuria rakennettaessa on otettava huomioon Kurikan oppimisen tukemisen arvopohja. Yhdenvertaisuuden, vahvuusperusteisuuden, yhteistyön ja osallisuuden arvojen on toteuttava koulun rakenteissa ja arjessa. Hyvinvointia tukevan toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien osallisuuden turvaamista sekä sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Myös Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tähtää lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimiseen, ennaltaehkäisevän työn lisäämiseen, sekä verkostojen ja eri toimijoiden välisen yhteistyön tiivistämiseen.

3.3 Hyvinvointitaitojen opettaminen esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa

Oleellinen, hyvinvointia esiopetuksessa tukeva tekijä on aikuisten ja lasten yhdessä rakentama lämmin ja turvallinen, arvostava vuorovaikutus. Jokainen lapsi tulee kohdatuksi omana arvokkaana itsenään ja tärkeänä ryhmän jäsenenä. Lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on jokaisen lapsen mahdollisuus kasvaa, kehittyä ja oppia yhteisessä ympäristössä muiden lasten kanssa. Keskeistä on koko henkilöstön myönteinen asenne lapseen ja perheeseen, ohjauskeinojen monipuolistaminen, oppimisympäristöön vaikuttaminen ja rakentava yhteistyö kuntouttavien tahojen sekä huoltajien kanssa lapsen kasvun edistämiseksi.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaan on laadittu Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen suunnitelma, joka antaa eväitä siihen, miten ryhmän yhteishenkeä tuetaan ja miten mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puututaan. Opas on ladattavissa osoitteesta: <https://kurikka.fi/wp-content/uploads/2019/06/Hyvien-vuorovaikutus-ja-kaveritaitojen-vahvistamisen-Kurikan-varhaiskasvatuksessa.pdf>.

Kouluvuodet ovat merkittäviä koululaisen identiteetin rakentumisen kannalta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa opetuksen ja kasvatuksen keskeisenä tavoitteena on elämäntaitojen laaja-alainen osaaminen. Perusopetuksen tehtävänä on tukea yhteistyössä kotien kanssa oppilaiden oppimista, kehitystä ja hyvinvointia sekä rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä oppijoina ja oman yhteisönsä jäseninä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa hyvinvoinnin ja hyvinvointitaitojen näkökulmat sisältyvät kautta linjan eri oppiaineisiin ja niiden kehittämistä puhutaan laaja-alaisissa osaamistavoitteissakin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014.)

Koulussa voidaan vahvistaa oppilaiden arjen taitoja, tunnetaitoja, ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja, itsesäätelytaitoja, ajattelutaitoja ja oppimisen taitoja. Näitä taitoja tarvitaan ja opitaan koulupäivän aikana monesti luonnostaan, mutta hyvinvointitaitoja on opetettava myös suunnitelmallisesti osana muuta opetusta. Kurikan perusopetuksen opettajille ja koulunkäyntiohjaajille on tarjottu syyslukukaudella 2021 Tunne- ja turvataitoja –koulutus, jonka tarkoituksena on ollut perehdyttää koulujen henkilökunta sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen, sekä tunnetaitojen opettamiseen. Tavoitteena on, että jokainen kunnan perusopetuksen oppilas saa tunne- ja turvataitokasvatusta koulussa vähintään yhden tunnin viikossa. Koulutukseen liittyvät materiaalit on ladattavissa veloitusetta osoitteista: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-467-0> (alakouluikäiset) ja [Opas 21 verkko.pdf \(julkari.fi\)](#) (yläkouluikäiset).

Lukiolain uudistuksen yhtenä tavoitteena oli kiinnittää entistä enemmän huomiota opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tukeen. Uudistuksen myötä erityisopetuksen tarjoaminen lukiossa on lakisääteistä vuodesta 2021 alkaen. Lain henki on, että kenenkään oppimispotentiaalia ei hukataisi ja jokainen saisi opinnoissaan tarvitsemansa tuen. Henkilökohtainen tuki opintojen aikana lisää opiskelumotivaatiota, edistää myönteistä itsetuntoa ja minäkuvaa, ja auttaa opiskelijaa jaksamaan kuormituksenkin keskellä.

Oppimisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esimerkkejä oppimisen tuesta lukiossa ovat opetuksen eriyttäminen, tukiopetus ja muut pedagogiset ratkaisut. Lisäksi opiskelijan vahvuuksia voidaan tukea yksilökohtaisesti suunnitellulla monipuolisella opinto-ohjauksella ja ryhmänavustajan tuen avulla sekä hyödyntämällä erilaisia opintojen valintamahdollisuuksia. Opiskelijan täyteen mittaamiseksi kasvamisesta voidaan edistää myös tarjoamalla oppimista ja hyvinvointia lisääviä lukion oppimäärään sisältyviä opintoja, jotka antavat tukea esimerkiksi opiskelutaitoihin, elämänhallintaan tai eri oppiaineiden opiskeluun.

3.4 Inkluisio ja lähikouluperiaate (esiopetus ja perusopetus)

Nykyisen lainsäädännön mukaan oppimisen tuessa korostuu inklusioperiaate eli kaikkien oppilaiden osallisuutta korostavat opiskelujärjestelyt, ja tuen tuominen oppilaiden lähikouluihin kaikkien saavutettavaksi. Lähikouluperiaatteen mukaisesti kaikilla lapsilla tulee olla oikeus opiskella omassa lähikoulussaan riittävän tuen avulla. Lähikouluperiaatteen yksi tausta-arvoista on myös fyysinen esteettömyys, mikä toteutuu osassa koulurakennuksia. Opetustoimen kehittämissuunnitelman mukaan tavoitteena on, että tulevaisuudessa jokainen kurikkalainen koulu olisi terve ja esteetön oppimisympäristö. Tätä osallisuuden ajatusta tukee omalta osaltaan myös Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Kokoaikainen erityisopetus on erityisen tuen päätöstä edellyttävä pedagoginen tukimuoto. Pienluokalla opiskellaan vain siinä tapauksessa, että se on oppilaan edun mukaista, eikä riittävää oppimisen tukea voida muulla tavoin toteuttaa. Pienluokaltakin voidaan palata takaisin omaan lähikouluun, jos se arvioidaan oppilaan edun mukaiseksi ja tarvittavan tuen järjestämisen osalta mahdolliseksi. Kurikassa kokoaikainen erityisopetus toteutuu pienluokkaopetuksena tällä hetkellä keskitetysti Paulaharjun koululla, Kirkonkylän koululla, Yhteiskoululla ja Jalasjärven yläasteella. Kehitysvammaisten opetus on keskitetty Paulaharjun koululle, jossa on tarvittava apuvälineistö ja erityisosaaminen kehitysvammaisten opetukseen. Uudelle, rakenteilla olevalle alakoululle on varattu tila myös pienluokalle. Kokoaikaisen erityisopetuksen ja pienluokkien määrän tarpeellisuutta arvioidaan tarpeen ja tilanteen mukaan vuosittain.

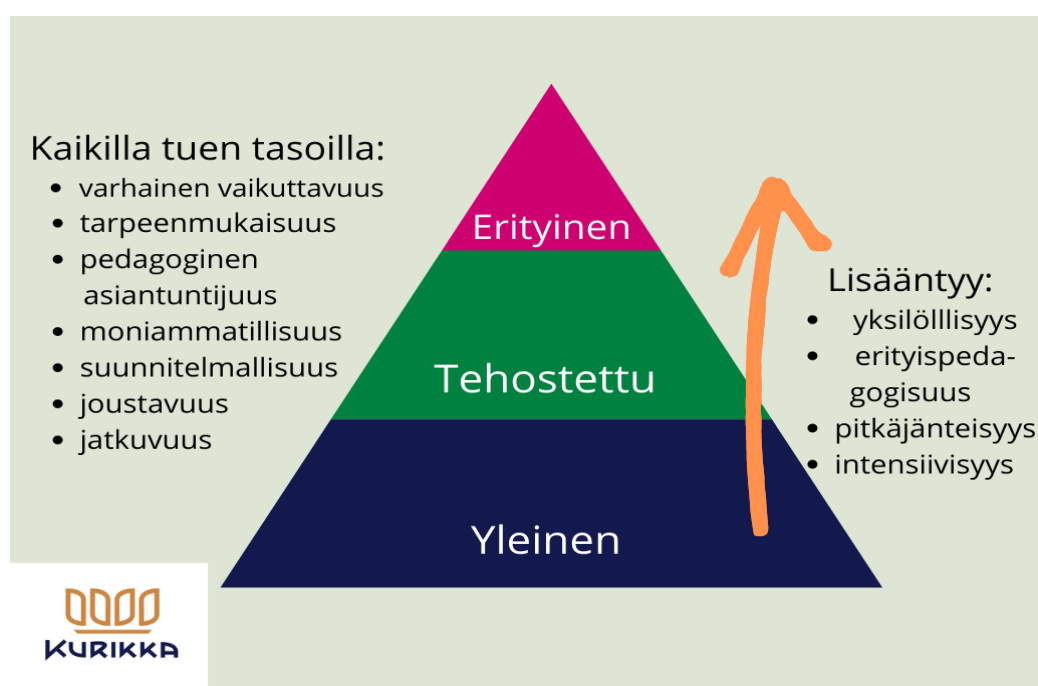
4 KEINOT

4.1 Tuen kolmiportaisuus (esiopetus ja perusopetus)

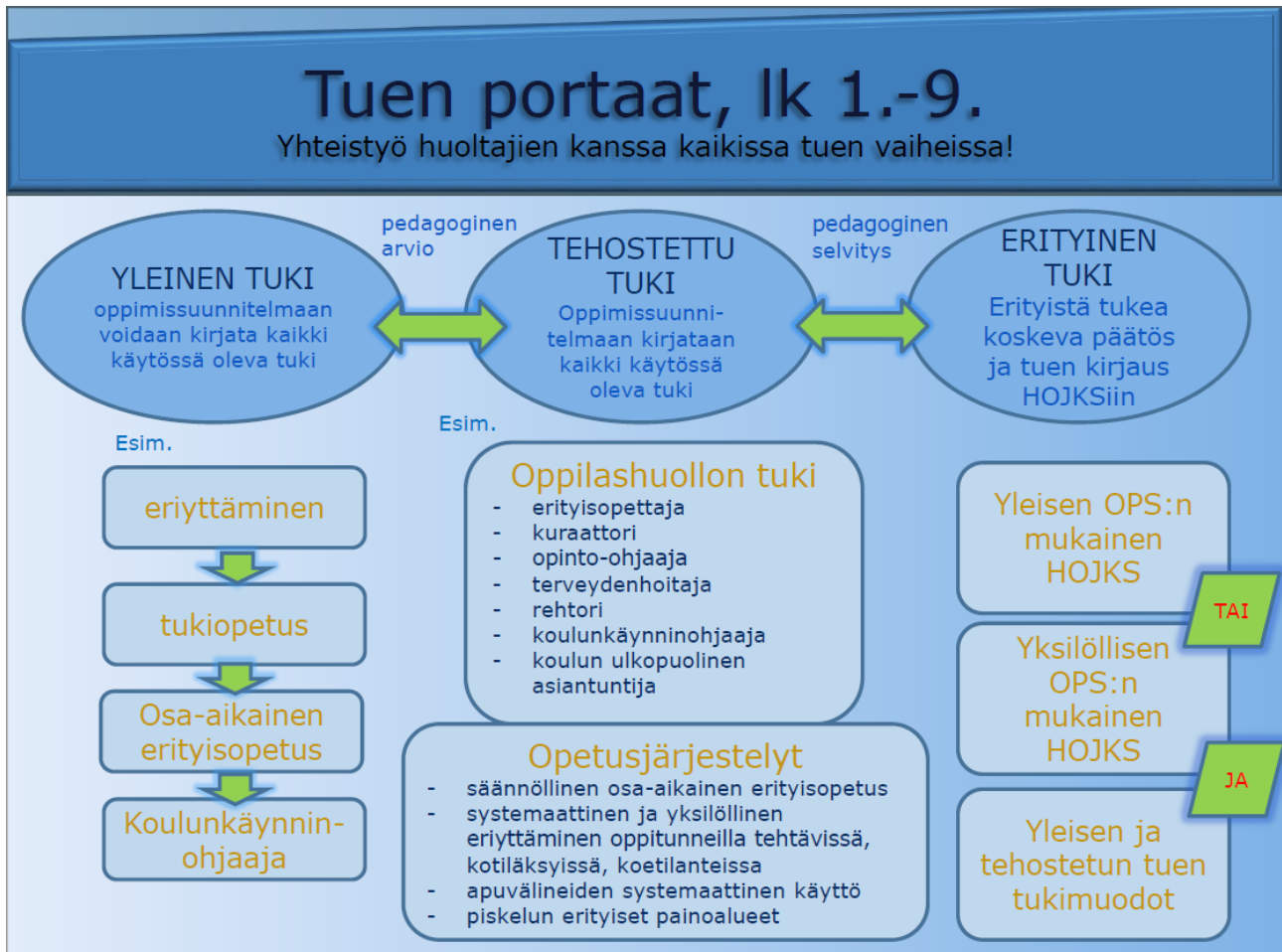
Koulunkäynnin ja oppimisen tukea koskevan lakimuutoksen tavoitteena (laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010) oli vahvistaa esi- ja perusopetuksen oppilaan oikeutta saada oppimisen ja kou-

lunkäynnin tukea riittävän varhain ja joustavasti opetuksen yhteydessä, lisätä tuen suunnitelmallisuutta ja tehostaa tukitoimia sekä moniammatillista yhteistyötä. Vertauskuvana voitaisiin käyttää vaikkapa tulisijan tai savupiipun muurausta, olettaen että juurikin oppilas on se, joka on muurausta vailla. Tulisijoja on monenlaisia, kuten on niiden muuraajiakin. Hyvän ja kestävänsä tulisijan muuraminen vaatii eri olosuhteissa erilaisia työtapoja, ammattilaisia ja välineitä. Osa tulisijoista muurataan valmiiden asennusohjeiden ja niiden mukana toimitettavien materiaalien avulla. Vaikka muuraus vaatii ammattitaitoa, ei työn kuluessa pitäisi juurikaan ilmetä vastoinkäymisiä, jolloin kaikki sujuu kirjaimellisesti oppikirjan mukaan.

Aina näin ei kuitenkaan ole. Ammatinomainen muuraaja havaitsee nopeasti, millainen laasti tai millaiset tiilet sopivat kuhunkin kohteeseen parhaiten. Niin ikään oppilaalla on oikeus saada oppimisessaan tai koulunkäynnissään varhaista, lyhytaikaista tai säännöllistä tukea. Tukea tulee antaa esiopetuksessa, perusopetuksessa sekä toisen asteen yleissivistävässä ja ammatillisessa opetuksessa. Tuen portaita on peruskoulussa kolme: yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki (KUVA 3 ja 4). Oppilas voi kouluaikanaan liikkua tuen portailla tarpeittensa mukaisesti joustavasti kumpaankin suuntaan, mutta voi olla vain yhdellä tuen portaalla kerrallaan. Täten oppilas on kaikissa oppiaineissa yhden tuen portaan oppilas, vaikka tukimuotojen käyttöä ei kaikissa oppiaineissa koettaisikaan tarpeelliseksi. Toisaalta tuen portaasta riippumatta oppilaalla on käytössään myös kaikki alempien tuen portaiden tukimuodot.

KUVA 3 Kurikan kolmiportaisen tuen kaavio.

KUVA 4. Kolmiportainen tuki perusopetuksessa.

Yleisen tuen ja siten kaikkia koulun oppilaita hyödyttäviä pedagogisia tukimuotoja ja keinoja ovat mm. turvallisen oppimisilmapiirin luominen, struktuurin ja suunnitelmallisuuden hyödyntäminen opetuksessa, tilanteiden ennakointi, oppilaita osallistavat ja toiminnalliset, monikanavaiset opetusmenetelmät, jokaisen oppilaan vahvuusperustainen huomioiminen, oppimisen konkreettiset apuvälineet, rakentava ja ohjaava palautteen antaminen, tukiopetus (mielellään ennakoiden) sekä opetuksessa, oppimistehtävissä, kotitehtävissä, oppimateriaaleissa ja arvioinnissa eriyttäminen. Eriyttäminen tulisi kohdistua niin oppimistehtävien sisältöihin kuin määräänkin. Edellä mainittujen lisäksi laaja-alaisen erityisopettajan konsultointi ja / tai hänen antamansa osa-aikainen erityisopetus ovat keskeisiä yleisen tuen tukimuotoja. Myös oppilaan ohjaus, oppilashuollollinen tuki, koulunkäyntiavustajan tuki, kerhotoiminta sekä aamu- ja iltapäivätoiminta ovat osa yleistä tukea. Tehostetussa ja erityisessä tuessa tuen tarve ja oppilaan saama tuki on yksilöllisempää, määrällisesti ja laadullisesti tehokkaampaa, jatkuvampaa, systemaattisempaa ja moninaisempaa.

Kolmiportaisen tuen ideologian mukaisesti tuki lisääntyy, syvenee ja monipuolistuu tuen portaalta ”ylemmäs” siirryttäessä. On huomioitava, ettei erityisopetuksen tuntimäärä tai erityisopettajan vastuu oppilaan oppimisesta automaattisesti lisäännä tuen portailla siirryttäessä, vaan pedagogisia tukimuotoja ja keinoja tulee lisätä oppilaan omaan luokkaan, kaikille niille oppitunneille, joissa oppilas hyötyy lisätuesta. Näin ollen päävastuu pedagogisten tukimuotojen käyttämisestä on edelleen oppilaan luokan- tai aineenopettajilla.

Kolmiportaisen tuen tukimuotoja on seuraavassa eritelty tuen tason mukaan:

yleinen tuki	tehostettu tuki	erityinen tuki
tunne- ja turvataitojen opettaminen	tunne- ja turvataitojen opettaminen yksilöllisesti	tunne- ja turvataitojen opettaminen yksilöllisesti
eriyttäminen	eriyttäminen	eriyttäminen
joustavat ryhmittelyt, mm. samanaikaisopetus, jousto-opetus, yhteisopettajuus ja jakotunnit	joustavat ryhmittelyt, mm. samanaikaisopetus, jousto-opetus, yhteisopettajuus ja jakotunnit	joustavat ryhmittelyt, mm. samanaikaisopetus, jousto-opetus, yhteisopettajuus ja jakotunnit
(ennakoiva) tukiopetus	(ennakoiva) tukiopetus	(ennakoiva) tukiopetus
oppilaanohjaus	oppilaanohjaus	oppilaanohjaus
oppilashuollon tuki	oppilashuollon tuki	oppilashuollon tuki
kodin ja koulun yhteistyö	kodin ja koulun yhteistyö	kodin ja koulun yhteistyö
apuvälineet	apuvälineet	apuvälineet
osa-aikainen erityisopetus	säännöllinen osa-aikainen erityisopetus	säännöllinen osa-aikainen erityisopetus
erityiset opetusjärjestelyt	erityiset opetusjärjestelyt	erityiset opetusjärjestelyt
	oppimisen erityiset painoalueet	oppimisen erityiset painoalueet
		kokoaikainen erityisopetus
		oppiaineiden yksilöllistäminen
		pidennetty oppivelvollisuus
		toiminta-alueittain opiskelu
yleisen tuen oppimissuunnitelma	tehostetun tuen henkilökohtainen oppimissuunnitelma	henkilökohtaisen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Oppilaskohtaisesti ja yksilöllisesti valitut tukimuodot kirjataan konkreettisesti pedagogisiin asiakirjoihin, joita ovat yleisestä tuesta erityiseen: yleisen tuen oppimissuunnitelma, pedagoginen arvio, tehostetun tuen oppimissuunnitelma, pedagoginen selvitys ja henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Pedagogisen arvion ja pedagogisen selvityksen tarkoituksena on arvioida tuen riittävyyttä ja niiden kautta oppilas voi siirtyä tuen portaalta toiselle. Henkilökohtaisten opetussuunnitelmien ja HOJKS:n tarkoituksena on koota yhteen oppilasta ja tämän oppimista koskeva pedagoginen tieto.

Tarkoituksenmukaista on täyttää suunnitelmat siten, että esimerkiksi oppilaan siirtyessä toiseen kouluun, voi vastaanottava koulu selkeästi nähdä mm. sen, millaiset ovat oppilaan vahvuudet, joista tuen suunnittelussa on lähdetty liikkeelle, millaisesta tuesta oppilas on hyötynyt ja millaisia tavoitteita hänelle on asetettu. Tukimuotojen osalta kirjaus tehdään mahdollisimman konkreettisesti: suunnitelmiin voidaan esimerkiksi kirjata, kuinka usein oppilas saa osa-aikaista erityisopetusta, missä oppiaineissa hän sitä saa, millaisia tavoitteita ja päämääriä kohden erityisopetuksella pyritään ja millaisia keinoja näihin tavoitteisiin pääsemiseksi käytetään. Mielekäästä on kirjata kaikki asiat suunnitelmiin niin selkeästi, että myös oppilaan huoltajat voivat nähdä, mitä konkreettista tukea oppilas koulussa saa. Ei siis riitä, että pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan esimerkiksi eriyttäminen, koska eriyttämistä on monenlaista ja sen keinoja voidaan hyödyntää eri tavoin eri oppiaineissa.

Pedagogiset asiakirjat eivät ole aina ammattilaisillekaan helppoja täyttää. Tämän vuoksi erityisopetuksen rehtori on ehdottanut, että koulut järjestäisivät tulevaisuudessa ”pedagogisia vesoja”. Niissä opettajat kerääntyvät syyslukukauden alkupuolella yhteen ja alkavat täyttää asiakirjoja niiden oppilaiden osalta, joita he opettavat. Laaja-alaiset erityisopettajat kiertelevät ja konsultoivat opettajia, ja ovat siten tukemassa ja ohjaamassa opettajia asiakirjojen laadullisesti samansuuntaisen täydentämisen osalta. Tämänkin strategian liitteestä 2. löytyvät eriyttämisen keinot toimivat käsikirjana tuen suunnitteluun ja yksilökohtaisten tukimuotojen valitsemiseen. Tällaisen toimintatavan avulla taataan se, että tarpeelliset asiakirjat on avattu ja niiden täyttäminen Wilmassa on alkanut mahdollisimman varhaisessa vaiheessa käynnissä olevaa lukukautta. Lisäksi menetelmä on ajankäytöllisesti mainio, koska useampi opettaja saa erityisopettajan avun samalla kertaa, ja yhtä oppilasta opettava useampi opettaja voi konsultoida myös toisiaan oppilaan kokonaisvaltaisen tuen suunnittelussa.

4.1.1 Yleinen tuki

Yleisen tuen piiriin kuuluvat kaikki perusopetuksen oppilaat. Nämä tulisi muurata oppikirjan mukaan perustarvikkeilla ja tasaisen varmalla työotteella. Laadukas opetus ja kasvatus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja vahvaa varhaista tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin kaikkina koulupäivinä on jokaisen oppilaan lakisääteinen ja valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan kirjattu oikeus. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluvat jokaisen opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Tuki rakennetaan vuorovaikutuksessa oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa opettajien sekä tarvittaessa muiden moniammatillisten asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Tuen intensiteetti ja käytännön toteutustavat vaihtelevat oppilaiden tarpeiden mukaisesti kaikilla tuen portailla. Tuen tarve voi olla tilapäistä tai jatkuvaa, vähäistä tai vahvempaan.

Opettajalla on vastuu opetusryhmän ja sen jokaisen oppilaan erilaisten vahvuuksien, lähtökohtien, edellytysten ja tarpeiden huomioon ottamisesta opetuksessa. Opetusyksiköiden toimintatapoja ja kulttuuria kehitetään niin, että oppilaiden yksilöllisyys huomioidaan opetuksessa mahdollisimman monipuolisesti. Välittäminen, huolenpito, arvostus ja myönteinen ilmapiiri yhteisössä edistävät oppilaan kehitystä ja tukevat hyvää kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus mahdollistaa sosiaalisten taitojen kehittymisen ja oppimisessa edistymisen. Opettaja ohjaa oppilaita tunnistamaan omat voimavaransa, vahvuutensa ja kehitystarpeensa. Tunne- ja turvataitojen, sosiaalisten ja vuorovaikutuksellisten taitojen systemaattinen ja lukujärjestykseen sidottu opettaminen on tärkeä osa käyttäytymisen yleistä tukea.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilaan oppimisen valmiuksiin ja mahdollisuuteen ottaa riittävän tuen avulla vastuuta omasta opiskelustaan, sen suunnittelusta, tavoitteenasettelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilaiden itsetuntoa, opiskelumotivaatiota, oppimisen iloa sekä oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa ja oppiaineissa. Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä oppilashuollon palveluilla. Yhdysluokkaopetuksessa näiden järjestelyjen merkitys korostuu. Monipuolinen eri menetelmien ja keinojen käyttö on vahvan yleisen tuen edellytys. Liitteessä 2. on listattu eri tukimuotoja, joita joustavasti hyödyntämällä pyritään vastaamaan yksittäisten oppilaiden sekä koko opetusryhmän tuen tarpeisiin. Yleisen tuen tasolla edellytetään erilaisten menetelmien käyttöä

monipuolisesti ennen tehostetun tuen tasolle siirtymistä. Tarpeen mukaan käytössä olevat pedagogiset tukimuodot ja menetelmät voidaan kirjata yleisen tuen oppimissuunnitelmaan.

4.1.2 Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen tulisi muuraamisessa tulella huomioida ympäröivät olosuhteet sekä yksilöllisyys: muurataanko perinnetakka vai modernimpi yksilö. Jos samalla muurataan savupiippukin, tietää pätevä muuraaja, että katon alapuolella käytettävän laastin tulee olla erilaista kuin katon yläpuolisen. Mikäli muurataan väärällä laastilla, rapautuu koko piippu ennen aikojaan, eikä uusia tiiliä saada kiinnitetyksi. Tarvitaan siis yksilöllisempiä menetelmiä, ja mahdollisesti muiden ammattilaisten kokemuksen ja tietotaidon hyödyntämistä, moniammatillista yhteistyötä.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia yleisen ja tehostetun tuen tukimuotoja. Tehostetussa tuessa pedagogisia tukimuotoja on käytössä yleistä tukea enemmän ja laajemmin, ja tuki on säännöllisempää ja monipuolisempaa. Tehostetussa tuessa tuki koostuu pääsääntöisesti luokassa annettavasta monipuolisesta tuesta, runsaista tukimuodoista ja osa-aikaisesta erityisopetuksesta. Osa-aikaisen erityisopetuksen säännöllisyys, apuvälineiden systemaattinen käyttö, koulunkäyntiavustajan tuki, opiskelun erityiset painopistealueet ja vahva eriyttäminen nousevat keskiöön tehostetussa tuessa. Tunne- ja turvataitojen opettaminen jatkuu myös tehostetussa tuessa. Oppilaan sosiaalisia taitoja ja käyttäytymisen kehittymistä tulee tukea tehostetussa tuessa yksilöllisemmin esimerkiksi siihen soveltuvien menetelmien avulla (esim. Niilo Mäki Instituutin kehittämä CiCo, eli Check in Check out –menetelmä). Käyttäytymisen tehostetussa tuessa huomioidaan oppilaan yksilölliset haasteet, jotka ilmenevät tietyssä ympäristössä ja kontekstissa. Oppilaalle asetetaan tällöin yksilöllisiä tavoitteita, joissa edistymiseksi voidaan kehittää palkitsemisjärjestelmiä tai muuta oppimista tukevaa toimintaa.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö on keskeistä kaikilla tuen portailla, mutta tukimuotojen määrän lisääntyessä tehostetussa tuessa on tärkeää, että huoltajakin tietää, millaisia tukimuotoja oppilaalla on käytössään, ja miten ne oppilaan etua ja oppimista tukevat. Huoltajia ja oppilasta itseään tulee osallistaa tuen suunnitteluun, mutta heidän vastuullaan ei ole keksiä keinoja lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tueksi. Oppilas ja tämän huoltajat toimivatkin korvaamattomana tiedonlähteenä siinä, mil-

laisten keinojen avulla lapsi on kyennyt oppimaan, käyttäytymään, toimimaan, ajattelemaan ja osoittamaan tunteitaan aiemmin kouluympäristön ulkopuolella. Voidaankin sanoa, että oppilaan tulevaisuuden suunnittelussa menneisyyden huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää.

Tehostetun tuen tarpeellisuus arvioidaan pedagogisella arviolla, joka käsitellään moniammatillisessa työryhmässä. Työryhmään kuuluu edustajia ainakin koulusta ja oppilashuollosta. Ennen työryhmän kokoontumista tuen portaista ja mahdollisesta siirrosta on keskusteltu oppilaan ja huoltajan kanssa. Mikäli oppilas siirtyy tehostettuun tukeen, laaditaan hänelle yhteistyössä huoltajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelmaan kirjataan kaikki tuen järjestämisen kannalta keskeiset pedagogiset asiat, mm. oppilaan saama tuki, oppilaan vahvuudet, tuen tarpeet, tavoitteet ja keinot (pedagogiset ratkaisut ja tukimuodot) tavoitteisiin pääsemiseksi. Oppimissuunnitelmaan ei kirjata esimerkiksi oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia tai mahdollisia lääketieteellisiä diagnooseja. Oppimissuunnitelman toteutumista, oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Oppimissuunnitelma päivitetään vähintään kerran lukuvuodessa (mieluusti syys-lokakuun tietämällä) ja se tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa. Oppimissuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutuminen arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa, usein ennen seuraavalle vuosiluokalle siirtymistä kevätlukukauden lopulla.

Esiopetuksessa tehostettu tuki voi olla erilaisten pedagogisten menetelmien yksilöllisempää toteuttamista lapsen tuen tarpeen mukaan, korvaavien kommunikointimenetelmien tehostettua käyttöä tai kasvattajan tukea arjessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajia voi konsultoida eri tukimuotojen hyödyntämisessä.

4.1.3 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden hyvän kasvun, kehityksen, oppimisen tai koulunkäynnin tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Muurattavana on siis hieman edellisiä haasteellisempi kohde, mutta ei millään tapaa vähäpätöisempi. Erityisen tuen tulisi tarvita nimensä mukaisesti erityisen monipuolista ja vahvaa tukea noustakseen itsevarmasti kohti taitavaa. Jokainen tiili on asetettava huolellisesti kiinni, ja kannustavilla, monipuolisilla tavoilla varmistettava, että tiili myös pysyy kiinni, eikä selän kääntyttyä tipahda piipun juureen.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisessä tai pidennetyssä oppivelvollisuudessa, ja se muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuslain mukaisista tukimuodoista. Erityisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia yleisen, tehostetun ja erityisen tuen tukimuotoja soveltuvin osin suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti. Erityisessä tuessa tuki on tehostetun tuen tukimuotoja säännöllisempää ja syvempää.

Käyttäytymisen erityinen tuki pitää sisällään Tunne- ja turvataitojen konkreettista opettamista, sekä oppilaan edun mukaisia yksilöllisiä ratkaisuja. Nyrkkisääntönä voidaan pitää joustavuutta yksilön, ei niinkään ryhmän kohdalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokainen oppilas voi osallistua opetukseen omien kykyjensä mukaisesti, mutta toisten oppilaiden ja opettajan työrauhaa häiritsemättä. Joskus oppilaan kuormitus edellyttää sen, että hän tarvitsee taukoja työskentelyynsä, jolloin yksilöllisen joustamisen nimissä niitä voidaan hänelle tarjota. Mikäli oppilas ei kykene taukojen aikana kuitenkaan antamaan muille työrauhaa, ei joustamisen tule tapahtua muun ryhmän oppimisen kustannuksella, vaan oppituntia häiritsevä oppilas voi jatkaa taukoaan ja opiskeluaan toisessa, valvotussa tilassa. Toisinaan käyttäytymisen erityinen tuki voi pitää sisällään myös hallintopäätöksellä määriteltäviä tukikeinoja, kuten koulupäivän väliaikaista lyhentämistä ja oppiainejaosta poikkeamista.

Ennen erityiseen tukeen siirtymistä asiasta keskustellaan oppilaan ja tämän huoltajan kanssa, jonka jälkeen laaditaan pedagoginen selvitys. Pedagogisen selvityksen tekee erityisopettaja yhteistyössä luokanopettajan, luokanvalvojan tai varhaiskasvatuksen opettajan, oppilaan ja huoltajien sekä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi kuraattori, terveydenhoitaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti ja psykologi. Pedagogisessa selvityksessä kuvataan mm. oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuudessaan: oppilaan vahvuudet, oppimisvalmiudet ja tuen tarpeet, oppimisen eteneminen, oppilaan saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista, sekä arvio siitä, millaisilla tukijärjestelyillä oppilasta voitaisiin tukea. Pedagogiseen selvitykseen kirjataan myös arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllisen oppimäärän. Pedagogiseen selvitykseen liitetään myös huoltajien kuuleminen, sekä tarvittaessa psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys oppilaan opiskeluun vaikuttavista tekijöistä. Pedagoginen selvitys käsitellään Kurikassa moniammatillisessa kasvun ja oppimisen tuen työryhmässä, jonka jälkeen esitys erityisen tuen päätöstä varten annetaan päätöksenteosta vastaavalle henkilölle, joka Kurikassa on erityisopetuksen rehtori.

Erityisen tuen antamiseksi erityisopetuksen rehtori tekee oppilasta ja huoltajaa kuultuaan pedagogiseen selvitykseen perustuvan hallintopäätöksen, joka tulee tarkistaa ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä, sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen tapahtuu uuden pedagogisen selvityksen kautta. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, oppiaineiden tavoitteiden yksilöllistäminen, oppiainejaosta poikkeaminen sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen (erityiset opetusjärjestelyt). Erityisen tuen päätökseen kirjataan myös oppilaan ja huoltajien kuuleminen siten kuin ne on pedagogiseen selvitykseen kirjattu. Erityisopetuksen rehtori päättää oppilaan erityiseen tukeen tehtävistä muutoksista ja vastaa yhteistyössä rehtorien / koulunjohtajien kanssa siitä, että tiedot siirtyvät tarpeellisin osin valtakunnallisiin tilastoihin.

Erityisen tuen toimeenpanemiseksi oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen järjestäminen. HOJKS:n laatii erityisopettaja tai erityisluokanopettaja yhteistyössä luokanopettajan, luokanvalvojan tai varhaiskasvatuksen opettajan, oppilaan ja tämän huoltajien sekä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. HOJKS:aan ei kirjata esimerkiksi oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia tai mahdollisia diagnooseja. HOJKS:n toteutumista, oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti erityisen tuen aikana. HOJKS päivitetään vähintään kerran lukuvuodessa ja se tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa. Henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutuminen arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa, usein ennen seuraavalle vuosiluokalle siirtymistä.

4.1.4 Vaativa erityinen tuki

Joissain tilanteissa kouluilla käytössä olevat pedagogiset tukimuodot eivät riitä vastaamaan oppimisen ja koulunkäynnin haasteisiin. Tämä tulisija on saanut vuosien varrella jonkin verran vastatuulta ja iskuja osakseen. Saattaakin olla, ettei sitä heti päästä muuraamaan, vaan on vahvistettava tulisijan pohjaa. Tiilien muuraaminen epävarmalle ja halkeilevalle, liian heiveröiselle pohjalle ei tuota tulosta pidemmän päälle. Päinvastoin: mikäli muuri romahtaa uudelleen ja uudelleen, on sen vaikea uskoa

voivansa enää koskaan olla kaunis ja vahva. Tämän tulisijan tai muurin kanssa ei siis auta kiirehtiä, vaan luottaa siihen, että aika on paras ystävä kaikessa korjaavassa ja parantavassa työssä.

Vaativaa ja moniammatillista erityistä tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla saattaa olla vakavia psyykkisiä pulmia, neuropsykiatrisia oireita tai toimintakykyyn liittyviä rajoitteita, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismikirjoa. Lisäksi tähän ryhmään saattaa kuulua lapsia tai nuoria, joiden opetus edellyttää lain mukaisia erityisiä opetusjärjestelyitä. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi tapaukset, joissa mietitään oppilaan koulukuntoisuutta. Vaativa erityinen tuki järjestetään yksilöllisesti oppilaan tarpeiden mukaisesti. Lähtökohtana on, että oppilas pystyisi käymään koulua mahdollisimman normaalisti omien edellytystensä mukaisesti ja riittävän tuen avulla.

Vaativan erityisen tuen toteuttamiseen on välttämätöntä kiinnittää jatkossa huomiota ja etsiä ratkaisuja. Ratkaisujen etsimisessä ja tuen järjestämisessä korostuu moniammatillinen ja konsultatiivinen, kuntarajatkin ylittävä yhteistyö, joista löytyy lisää tietoa tämän strategian kappaleesta 6.

4.2 Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa

Erityisopetuksen tavoitteena lukiossa on tukea opiskelijaa oppimiseen liittyvissä vaikeuksissa. Erityisopetuksen tarkoituksena on opastaa opiskelijaa löytämään itselleen sopivin opiskelutyyli ja rakentaa koko lukioajan kattava yksilöllinen tuki helpottamaan opintoja. Lukion erityisopetus pitää sisällään tarvittavat lukilausunnot ja yo-kirjoitusten edellyttämät erityisjärjestelyt ja mahdolliset muut erityisjärjestelyt jo lukioaikana.

Lukion erityisopetus on myös konsultatiivista. Lukiossa ohjaus ja eriyttäminen ovat osa jokaisen opettajan työnkuvaa ja erityisopettaja voi konsultoida aineenopettajaa oppimisen tukemiseen liittyvissä asioissa. Koska tuen toteuttaminen lukiossa on yhteisvastuullista toimintaa, on tarpeen määritellä vielä tarkemmin tuen toteuttamisen periaatteita:

- oppimisen tukea suunnitellaan ja toteutetaan valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti ja yksilökohtaisesti käytettävissä olevien mahdollisuuksien mukaan

- tuki suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijan, huoltajien, opetushenkilöstön ja OHR-toimijoiden yhteistyönä
- aineenopettaja toteuttaa ensisijaisesti kyseisen aineen sisällöllisiä tukitoimia erityisopettajan konsultoimana
- erityisopettaja tarjoaa opiskelijalle yksilöllistä pedagogista tukea, joka keskittyy opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseen ja opiskelutaitoihin
- erityisopettaja huolehtii tukea tarvitsevien Ylioppilastutkintolautakunnan edellyttämistä lausunnoista ja erityisjärjestelyiden mahdollistamisesta ylioppilaskirjoituksissa
- muissa kuin oppiainekohtaisissa asioissa OHR ja/tai ryhmäavustaja toteuttavat tukea
- opiskelijan tuen tarpeesta ja toteuttamisesta tiedotetaan tarvittaville tahoille opiskelijan suostumuksella
- tarjolla on lukion oppimäärään sisältyviä tukikursseja
- tuen tarve otetaan huomioon arvioinnissa
- mahdollisia tukimuotoja voivat olla esimerkiksi: tukiopetus, opintojen eriyttäminen (tavoitteet, aika ja keinot), osaamisen näyttämisen erilaiset muodot, arviointijärjestelyt, oppimisympäristön mukauttaminen, aistiärsykkeiden vähentäminen, tarkkaavuuden tukeminen, toiminnanohjaamisen tukeminen, opiskelutekniikan tukeminen, opintojärjestelyt, rästäpaja sekä motivaation ja positiivisen minäkäsityksen tukeminen

Tuen toteuttamisen seurannasta ja arvioinnista huomioon otettavaa:

- kaikki tukea antavat toimijat seuraavat ja arvioivat tuen toteutumista ja riittävyyttä omalta osaltaan
- OHR seuraa ja arvioi tuen toteutumista yhteisön ja yksilön tasolla
- seuranta ja arviointi on säännöllistä ja kirjataan Wilma-lomakkeeseen
- opiskelija itse seuraa tukitoimien toimivuutta omalla kohdallaan ja kertoo siitä aineenopettajalle, erityisopettajalle tai oppilashuollon toimijalle
- erityisopettajan vastuulle kuuluvat oppimisen tuen koordinointi, lukiseulan toteuttaminen, yksilötestit, YTL:n lausunnot ja ylioppilaskirjoitusten erityisjärjestelyjen mahdollistaminen
- aineenopettaja osallistuu tukitoimien tarpeen kartoittamiseen, tukitoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä arvioi tukitoimien toimivuutta ja riittävyyttä
- työnjako ja vastuu määräytyvät opiskelijan yksilöllisten tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti

Lukio-opetuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia. Oppimisen tuki on osa yhdenvertaisuuden periaatetta. Vastuu oppimisen tukemisesta lukiossa kuuluu kaikille opettajille. Lukion yleinen kasvatusilmapiiri on tärkeä tekijä oppimisen tuen taustalla. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri yhteisössä edistävät opiskelijan kehitystä ja tukevat hyvää oppimista.

Lukiokoulutuksessa opiskelija otetaan vahvasti mukaan oppimisen tuen suunnitteluun. Opetushenkilökunnan vastuulla on se, että opiskelija tietää, että tukea on saatavilla. Ohjaus on koko lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä, jolle rehtorin pedagoginen johtaminen luo edellytykset. Opinto-ohjaaja on ohjauksen asiantuntija ja näin ollen hänellä on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opiskelijan tulee saada sekä opintojen alussa että opintojen aikana tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea.

Tukitoimien suunnittelu ja toteutus aloitetaan mahdollisimman varhain. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Tukitoimet voidaan tarvittaessa ja opiskelijan suostumuksella suunnitella yhteistyössä myös muiden asiantuntijoiden kanssa. Tukitoimet kirjataan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Opettajat huolehtivat siitä, että opiskelijalla on tieto mahdollisuudesta saada tukitoimet kirjattua.

Opetushenkilöstön täytyy arvioida opiskelijan tuen tarvetta opintojen alussa sekä säännöllisesti myös opintojen edetessä. Opiskelija voi keskustella jakson alussa erityisopettajan ja aineenopettajan kanssa ja sopia, minkälaista apua hän voi saada. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Yhteistyötä tehdään myös muiden mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Aineenopettaja tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista monipuolisilla opetus- ja arviointimenetelmillä sekä ohjaa opiskelijaa käyttämään omalle oppiaineelleen ominaisia opiskelustrategioita osana oppimisen tukea.

4.3 Joustavat tukitoimet inkluusioperiaatteen mahdollistajana (esiopetus ja perusopetus)

4.3.1 Erityisopetuksen vuosikello

Kunnassa työskentelee erityisopettajia ja erityisluokanopettajia. Erityisopettajat antavat pääsääntöisesti osa-aikaista erityisopetusta ja erityisluokanopettajat osa-aikaista ja kokoaikaista erityisopetusta. Osa erityisopettajista toimii kiertävinä erityisopettajina useammalla eri alakoululla. Koulujen ja kollegoiden määrästä, sekä opetettavista vuosiluokista ja kouluasteesta riippuen erityisopettajien työkuva näyttäytyy hieman erilaisena. Perusopetuksessa erityisopetuksen vuosikelloon kuuluu kuitenkin tiettyjä, lukuvuodesta toiseen toistuvia elementtejä. Seuraavassa on esitelty niistä keskeisimmät.

elokuu:

- erityisopettajat jakavat resurssinsa yhteistyössä opettajien ja rehtoreiden kanssa tarpeelliseksi katsomallaan tavalla omaa asiantuntijuuttaan hyödyntäen
- tutustuminen uusiin oppilaisiin ja heidän pedagogisiin asiakirjoihin, joiden pohjalta tuen tarpeen kartoitus
- mahdollinen uusien oppilaiden alkutestaus ja puheseulonnat
- erityisopettajien oppimateriaali- ja apuvälinetilaukset ”erkkarahalla”
- elokuun loppuun mennessä luokan- ja aineenopettajat avaavat henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat ja HOJKSit auki Wilmaan niille oppilaille, joiden tuen portaan taso on jo tiedossa

syys-, lokakuu:

- vko 38-40: pedagoginen veso: pedagogisten asiakirjojen avaaminen ja laadinta koulun näkökulmasta
- Tilastointipäivä vuosittain 20.9., jota ennen erityisopettaja tarkistaa ja täyttää omien oppilaitensa osalta koulunkäynnin tuen tilastot Wilmassa
- 6. luokkien testaus: R-mat, 7. luokkien testaus: Digilukiseula
- henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat ja HOJKSit laaditaan valmiiksi syyslomaan mennessä
 - ➔ laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaan ja tämän huoltajien kanssa
 - ➔ pedagogiset asiakirjat tulostetaan luokka-astekohtaisiin mappeihin lukollisiin kaappeihin
 - ➔ 6. ja 7. luokan nivelvaiheessa olevien erityisen tuen oppilaiden eri oppiaineiden opettajat kirjoittavat opettamansa oppiaineen kohtaan tiedot siitä, jos / miten tuki näkyy kyseisessä oppiaineessa

marras-, joulukuu:

- erityisopettajat tarkistavat ennen vuodenvaihdetta, onko henkilökohtainen ”erkkaraha” käytetty
→ mikäli rahaa vielä on, tilataan tarvittavat oppimateriaalit ja apuvälineet
- erityisopettajat valmistautuvat kevään testien tekemiseen valitsemalla käytettävät testit

tammi-, helmikuu:

- erityisopettaja käynnistelee kevään testauksia: maaliskuun taitotaso, testit luokille 1.-6.
 - suomen kieli: luetun ymmärtäminen, luokat 2.-6.; sanelut, luokat 1.-6.; lukunopeus 2. luokat ja tarvittaessa (testistöistä käytössä / tulossa käyttöön mm. Allu, Armi, Lukimat, FinRa, Sanaketjutesti, Nopean nimeämisen testi, Digilukiseulat)
 - matematiikka: peruslaskutaidot, luokat 4.-6 (testistöistä käytössä / tulossa käyttöön mm. Rmat, MaKeKo, Banuca)

maalis-, huhtikuu:

- testaus jatkuu..
- eskarilaiset tutustuvat ekaluokkiin, kuutoset tulevaan yläkouluun; erityisopettaja mahdollisuuksien mukaan mukana
- siirto- ja nivelvaiheiden palaverit moniammatillisessa yhteistyössä
- henkilökohtaisten oppimissuunnitelmien ja HOJKSien arvioiminen yhteistyössä oppilaan, huoltajien ja muiden opettajien kanssa
→ valmiit asiakirjat tulostetaan mappeihin
- erityisen tuen päätösten lainmukainen tarkistaminen pedagogisella selvityksellä 2. ja 6. luokan lopussa oleville oppilaille
- eriytettyjen kirjojen kirjatilaukset seuraavalle lukuvuodelle

toukokuu:

- tulevan lukuvuoden tuen tarpeen kartoitus
- vuosikellon tarkistaminen /päivittäminen
→ ehdotus muutoksista erityisopetuksen rehtorille

KUVA 5. Erityisopetuksen vuosikello perusopetuksessa.

4.3.2 Monipuoliset menetelmät jokaisella tuen tasolla

Tuen toteuttaminen ja menetelmien miettiminen on olennainen osa jokaisen luokan- ja aineenopettajan perustyötä, varsinkin yleisen ja tehostetun tuen tasolla. Kurikan kolmiportaisen tuen oppaasta löytyy muistilista keinoista oppilaan tukemiseksi jokaisella tuen tasolla. Keinot on ryhmitelty kielellisten taitojen tukeen, tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen tukeen, sosiaalisten taitojen ja käyttäytymisen tukeen sekä muuhun tukeen. Kurikan kolmiportaisen tuen oppaasta löytyy myös muistilista siitä, mitä pitää ottaa huomioon siirryttäessä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen ja tehostetusta tuesta erityiseen tukeen. Keskeistä on huomioida, että tuen portaalta toiselle siirryttäessä jotakin konkreettista tulee aina lisää tai poistuu. Tuen portailla siirtyminen ilman konkreettisia muutoksia ei ole oppilaan edun eikä lain hengen mukaista.

4.3.3 Eriyttäminen

Kuten ylempänä jo mainittiinkin, erilaiset tulisi- ja savupiiput vaativat erilaisia työkaluja, materiaaleja ja osaamistakin -yksilöllisyyttä. Eriyttäminen on yksi keskeisimmistä osista opetusta, ja sen tarkoituksena on huomioida oppijoiden yksilöllisyys ja erityistarpeet. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteetkin nostaa eriyttämisen opetuksen työtapojen valinnan keskeiseksi lähtökohdaksi. Eriyttämisen pohjalla on ajatus siitä, että jokainen oppilas etenee oppimisessaan omassa tahdissaan ja omilla tavoillaan, tarviten siten yksilökohtaisia keinoja ja välineitä oppimisensa ja motivaationsa tueksi. Mitä laajemmin opettaja ymmärtää eriyttämisen, sitä monipuolisempi keinovalikoima hänellä on käytössään, ja sitä motivoituneempia ja oppivampia oppilaita hänellä todennäköisesti on luokassaan.

Kuten tehostetun tuen yhteydessä jo mainittiin, muurauslaastin valinta riippuu olemassa olevista olosuhteista, kuten vaihtelevista lämpötiloista. Perinnemuurauksessa ennestään vinot seinät tai pohjatyöt asettavat muuraajalle haasteensa, ja hän saattaa kaivata erityisosaajan ammatillista apua. Muuraaja voikin kysyä neuvoa kokeneemmalta muurarilta, joka on tottunut työskentelemään haasteellisissakin olosuhteissa. Koulussa opettaja voi kääntyä erityisopettajan puoleen, joka oman ammatillisen osaamisensa puitteissa voi konsultoida opettajaa ja ehdottaa eriyttämisen vinkkejä.

Eriyttämistä tulisi tapahtua jokaisella tuen portaalla päivittäin. Sen tulisi näkyä oppimateriaalin valinnassa, oppimistehtävien, kotitehtävien ja arvioinnin laadussa ja määrässä. Siinä missä yksi oppilas voi oppitunnilla lähteä opetustuokion jälkeen itseohjautuvasti tekemään oppikirjan tehtäviä, voi toinen oppilas tarvita tunnin alussa määritellyt ja selkeästi merkityt tuntitavoitteet omasta, hänelle yksilöllisesti valitusta oppimateriaalistaan. Lisäksi kyseisellä oppilaalla voi olla käytössään apuvälineitä, jotka osaltaan tehostavat eriyttämisen periaatteita. Täten pelkkä helponnetun oppikirjan käyttäminen ei useinkaan vielä riitä oppimisen kannalta ainoaksi eriyttämisen menetelmäksi. Eriyttämisen kokonaisvaltainen huomioiminen pitääkin sisällään opetusjärjestelyt, oppimisympäristön, opetusmenetelmät, oppimisen materiaalin sekä oppimisen arvioinnin. Erityisopetuksen rehtori on koonnut oppaan näistä erilaisista eriyttämisen muodoista (LIITE 2), jotta niiden käyttöönotto olisi tulevaisuudessa Kurikan jokaisessa peruskoulussa helppoa, monipuolista ja automaattista.

4.3.4 Opiskelun erityiset painoalueet

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä ja oppimäärän yksilöllistämistä tulee oppilaalle olla määriteltynä ja käytössä olleena opiskelun erityiset painoalueet. Opiskelun erityiset painoalueet liittyvät sisältöjen karsimiseen, ei tavoitteiden madaltamiseen (vrt. eriyttäminen). Tavoitteena on auttaa oppilasta oppimaan opinnoissa etenemisen kannalta välttämättömät sisällöt. Keskittymällä perustaitojen harjoitteluun ja keskeisiin oppisisältöihin oppilaalle jää voimavaroja vahvistaa oppimaan oppimisen taitojaan.

Opiskelun erityiset painoalueet muodostetaan opetussuunnitelmassa määritellyistä, oppilaan oman vuosiluokan yleisen oppimäärän keskeisimmistä sisällöistä eli niin sanotuista ydinsisällöistä (ks. maakunnallinen opetussuunnitelma). Painoalueiden valinta kohdistetaan oppilaan olemassa oleviin tietoihin ja taitoihin, ja niitä lisätään yksilöllisesti osaamisen kasvaessa. Erityisiä painoalueita määriteltäessä otetaan huomioon, että oppilaan pitää pyrkiä saavuttamaan henkilökohtaisia tavoitteita oman vuosiluokkansa oppimäärästä. Painoalueet eivät voi siis olla alempien vuosiluokkien tavoitteita tai sisältöjä, eikä niitä voida laatia yleisesti koko ikäluokalle.

Opiskelun erityisiä painoalueita voidaan käyttää vain tehostetun tai erityisen tuen aikana. Painoalueet kirjataan mahdollisimman konkreettisesti oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:aan niissä oppiaineissa,

joiden oppimäärää ei ole yksilöllistetty. Lisäksi pedagogisiin asiakirjoihin on epäselvyyksien välttämiseksi syytä kirjata, millaiseen arvosanaan kyseisillä painoalueilla on mahdollista päästä. Sisältöihin ja arviointiin liittyvä keskustelu käydään myös oppilaan ja tämän huoltajan kanssa, jotta heille ei jää epäselvyyttä siitä, mihin arviointi kohdistuu, ja kuinka painoalueittain opiskelu arviointiin vaikuttaa. Sisältöjen lisäksi pedagogisissa asiakirjoissa kuvataan myös mahdollisimman konkreettisesti, miten oppilas työskentelee, mitä muuta tukea hän saa ja millaisin, monipuolisin tavoin hän voi osoittaa osaamisensa. Kuten yllä on mainittu, ennen oppiaineen yksilöllistämistä oppilaan tulee opiskella erityisten painoalueiden tuella. Mikäli oppilas ei erityisten painoalueidenkaan avulla kykene suoriutumaan arvosanan 5 mukaisesti, tulee oppiaine yksilöllistää.

4.3.5 Oppiaineiden yksilöllistäminen

Mikäli oppilas ei eriyttämisen ja erityisten painoalueidenkaan avulla kykene suoriutumaan oppiaineesta arvosanan 5 mukaisesti, tulee oppiaine yksilöllistää. Oppiaineen yksilöllistäminen vaatii hallinnollisen päätöksen ja siten myös huoltajien kuulemisen. Hallinnollisen päätöksen tekee Kurikassa erityisopetuksen rehtori. Oppiaineen yksilöllistäminen tarkoittaa käytännössä tavoitteiden ja arvioinnin madaltamista, yksilöllistämistä. Tällöin oppilaalle laaditaan kyseisessä oppiaineessa omat, henkilökohtaiset tavoitteet ja suoritustavat, joihin myös oppilaan yksilöllinen arviointi pohjautuu. Ilman yksilöllistämispäätöstä oppimisen arviointi pohjautuu yleiseen opetussuunnitelmaan, mutta yksilöllistämisen jälkeen oppilasta arvioidaan hänelle asetettuihin ja HOJKSiin kirjattuihin tavoitteisiin nojaten. Tavoitteet voidaan johtaa alempien vuosiluokkien tavoitteista, eli ne räätälöidään oppilaan osaamisen ja suunnitellun tavoitetason mukaisiksi. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että tavoitteiden asettamisessa ja oppimisprosessin määrittelyssä tavoitellaan perustaitojen ja -tietojen ymmärtämistä ja oppimista. Todistukseen tukee kyseisen oppiaineen kohdalle *-merkintä.

Miten muurataan yksilöllisesti? Taitava ja laatua tavoitteleva muurari huomaa nopeasti, mikäli jo olemassa olevan muurin korjaaminen edellyttää alempien, haperoituneiden tai heikosti kiinni olevien tiilien irrottamista. Tällöin ei auta muu kuin purkaa muuria siihen saakka, kunnes löytyy tukevia ja hyvin kiinni pysyviä tiiliä. Joskus voidaan joutua purkamaan varsin useakin kerros, mikäli vauriot ovat tapahtuneet jo ensimmäisen muurauksen alkuvaiheessa. Kuitenkaan niin oppimista kuin muuraustakaan ei voida kasata epävarmalle pohjalle, joten varhaisemmille kerroksille palaaminen on välttämätöntä.

4.3.6 Vuosiluokkiin sitomaton opetus

Vuosiluokkiin sitomaton opetus on perusopetuslain mukaista toimintaa. Eteläpohjalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan vuosiluokkiin sitomatonta opetusta (VSOP) voidaan käyttää koko koulun, tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opetuksen järjestämisessä. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava järjestely. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimin-
tatapana, koska vuosiluokkiin sitomaton opetus mahdollistaa eriyttämisen molempiin suuntiin (ks. perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, luku 5). Vuosiluokkiin sitomattomassa opetuksessa vuosiluokalla saavutetut suoritukset ja arvosanat eivät nollaudu lukuvuoden päätteeksi (vrt. luokalle jääminen), vaan oppilas saa lukuvuoden päätteeksi todistuksen hyväksytyistä suorituksista, ja jatkaa seuraavana lukuvuonna puuttuvien tai aiemmin hylättyjen suoritusten tavoittelua. Oppimäärä jaetaan siis ajallisesti vaihtuvien vuosiluokkien sijaan opintokokonaisuuksiksi. Muuraajan työ ei siis mene hukkaan, vaikka talvi tulisikin vastaan, koska muurausta jatketaan seuraavana kesänä siitä, mihin edellisenä on jääty.

Jokaiselle vuosiluokkiin sitomatonta opetusta saavalle oppilaalle tulee laatia oppimissuunnitelma / opinto-ohjelma. Oppimisen arvioinnista vuosiluokkiin sitomattomassa opiskelussa määrätään opetussuunnitelmassa (ks. perusopetuksen opetussuunnitelma ja eteläpohjalainen opetussuunnitelma, luku 6). Jos VSOP-oppilas on tehostetussa tuessa, hänen opinto-ohjelmansa kirjataan oppimissuunnitelmaan. Erityistä tukea saavan oppilaan opinto-ohjelma laaditaan osana HOJKSia. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan tuntijaon ohella myös oppiaineiden tai opintokokonaisuuksien sisällöt ja tavoitteet. Oppilas voi suorittaa opinnot yleisopetuksen ryhmissä tai oman aikataulun mukaan erikseen sovitusti. Opintojen etenemistä seurataan opinto-ohjelmaan sekä oppimissuunnitelmaan / HOJKSiin kirjattuihin tavoitteisiin verraten. VSOP-oppilaan asioista järjestetään säännöllisesti moniammatillinen neuvottelu. Vuosiluokkiin sitomattomasta opiskelusta tehdään päätös toistaiseksi voimassaolevana rehtorin (yleisen ja tehostetun tuen oppilaat) tai erityisopetuksen rehtorin (erityisen tuen oppilaat) viranhaltijapäätöksenä.

Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, voidaan eri vuosiluokkien oppilaita opettaa samassa opetusryhmässä (Perusopetusasetus, 2§). Näin ollen tarvittaessa luokat / perusopetusryhmät voidaan muodostaa koululla joustavasti. Esimerkiksi useassa aineessa hitaammassa tahdissa etenevät oppilaat voisivat opiskella fyysistä ikäänsä nuorempien oppilaiden kanssa samassa ryhmässä.

Vuosiluokkiin sitomaton alkuopetus on esimerkki yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistavasta joustavasta järjestelystä. Tällöin lapsi saa kokonaisvaltaista opetusta ja etenee oppimisessaan oman kasvunsa ja kehityksensä mukaisesti. VSOP toimii laadukkaana yleisen tuen muotona alkuopetuksessa sekä tehostetun ja erityisen tuen perustana. Se tehostaa varhaisen tuen ja puuttumisen keinoja ja vähentää näin tuen tarvetta jatkossa. VSOP pohjautuu perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Toiminta toteutetaan tarkoituksenmukaisissa ryhmissä oppilaan oppimisen valmiudet huomioon ottaen. Joustavilla opetusjärjestelyillä on tavoitteena taata lapsen eheä koulupolku sekä riittävät taidot ennen siirtymistä kolmannelle luokalle. Perusopetuksessa sekä luokalle jääminen että yhden luokan yli siirtyminen on mahdollista, vaikkakin harvinaista. Luokan kertaamisen vaihtoehtona on vuosiluokkiin sitomaton opetus tai tarvittavien oppiaineiden yksilöllistäminen ja täten tavoitetason yksilöllinen kohentaminen ja madaltaminen. Tällöin oppilas pystyy etenemään oman ikäluokkansa mukana, mikä on lapsen sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehityksen kannalta positiivinen asia.

Jos esiopetusvuoden aikana katsotaan, että olisi lapsen edun mukaista siirtää perusopetuksen aloittamista, voi opetuksen järjestäjä psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädeltyä myöhemmin (Pol 27§). Tällöin lapsi jatkaa toisen vuoden esiopetuksessa. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa olevien lapsien esiopetus on yleensä kaksivuotinen.

4.3.7 Erityiset opetusjärjestelyt ja oppiaineesta vapauttaminen

Erityisiin opetusjärjestelyihin kuuluu mm. tuntimääristä poikkeaminen koulupäivän väliaikaisen lyhentämisen myötä. Koulupäivän lyhentämisen taustalla on usein oppilaan terveydentilaan tai koulukuntoisuuteen liittyvät tekijät, joiden vuoksi oppilaan kuormitusta pyritään keventämään koulupäivän kestoa lyhentämällä. Jotta muurarikin voi lähteä työmaaltaan normaalia aiemmin, hän tarvitsee siihen esimieheltään luvan. Lisäksi täytyy miettiä, kuinka suorittamatta jäänyt muuraus hoidetaan. Erityiset opetusjärjestelyt vaativat aina hallinnollisen päätöksen. Yleisen ja tehostetun tuen oppilaiden kohdalla erillisen hallintopäätöksen tekee Kurikassa kyseisen koulun rehtori, erityisen tuen oppilaiden osalta erityisen tuen päätöksen yhteydessä erityisopetuksen rehtori. Lyhennettyä koulupäivää tekevän oppilaan kohdalla sovitaan, kuinka oppituntien sisällöt ja tavoitteet saavutetaan poissaolosta huolimatta.

Oppiaineesta vapauttaminen vaatii niin ikään hallinnollisen päätöksen. Vain harvoin päädytään vapauttamaan oppilas kokonaan oppiaineesta, koska on luonnollisestikin useimmiten oppilaan etu saada opetusta, tietoja ja taitoja kaikista opetussuunnitelman mukaisista oppiaineista ja opintokokonaisuuksista. Joskus kuitenkin esimerkiksi oppilaan oppimisvaikeus, terveydentila tai muu koulukuntoisuus vaikuttavat oppilaan kuormittumiseen siinä määrin, että on syytä pohtia, millaisiin asioihin halutaan ensisijaisesti panostaa. Ennen oppiaineesta vapauttamista on kuitenkin yleensä syytä ottaa käyttöön erityiset painoalueet ja niiden jälkeen oppiaineen yksilöllistäminen, jolloin oppilaalle voidaan räätälöidä kevyemmät oppisisällöt. Tällöin myös mietitään, millaisilla näytöillä oppilas voi osoittaa osaamistaan. Terveydentilaan liittyvän vapauttamisen perusteena tulee olla todistus lääkäriltä.

4.3.8 Oppimisen tuki poikkeusoloissa

Koronaepidemian vuoksi lähes koko koulutusjärjestelmä siirtyi keväällä 2020 nopealla aikataululla digitaalisia järjestelmiä hyödyntävään etäopetukseen. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen mukaan poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen oppimiseen ovat olleet moninaisia. Vaikka etäopetuksen ja ohjauksen menetelmiä on kehitetty kaikilla koulutusasteilla, osalla oppijoista ei kuitenkaan ole ollut tarvittavia etäopiskelun edellyttämiä valmiuksia, eikä oppimisen tuki ole ollut riittävää. Keskeisimmät vaikutukset ovat kohdistuneet oppijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tuen tarpeeseen, oppimisvalmiuksiin oppimisympäristöjen muuttuessa sekä kansalliseen ohjaukseen ja oppilaitosten johtamiseen. Eniten poikkeustila on lisännyt tuen tarvetta oppijoilla, joilla on haasteita oppimisessa ja opintojen etenemisessä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen mukaan digipedagogiikkaa on jatkossa kehitettävä kaikilla kouluasteilla niin, että erilaisten oppijoiden, erityisryhmien ja erilaisista olosuhteista tulevien oppijoiden tarpeet otetaan huomioon.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen suositukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ovat seuraavat:

- Oppijoiden tuen tarpeen tunnistamista ja yksilöllistä tukea tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla. Oppijoiden hyvinvoinnin tukemiseen ja henkisen kuormittavuuden vähentämiseen tulee kehittää toimintamalleja.

- Oppimisvalmiuksia ja itseohjautuvuuden taitoja tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla. Itseohjautuvuuden ja opiskelunvalmiuksien vahvistaminen palvelee myös vastaaviin poikkeusoloihin varautumista sekä lähiopetusta ja verkko-opetusta yhdistelevän opetuksen yleistymistä eri koulutusasteilla.
- Opetus- ja ohjaushenkilöstön digitaalista ja pedagogista osaamista tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla sekä varmistaa laitteiden ja ohjelmistojen tasapuolinen saatavuus. Poikkeusolojen aikana toteutettu digitaalisten opetusratkaisujen ja oppimateriaalien kehittämistyö luo hyvät edellytykset jatkokehittämislle.
- Pedagogiikan kehittämisessä tulee huomioida vahvemmin erilaisten oppijoiden ja erityisryhmien tarpeet. Poikkeusaika on osoittanut, että oppimisympäristöjen monipuolistuminen edellyttää erityisesti huomion kiinnittämistä oppimisen tukeen ja vuorovaikutukseen.
- Paikallisen tason johtamisessa tulee entistä enemmän huomioida myös henkilöstön jaksaminen ja hyvinvointi, sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön työn tukeminen. Paikallisella tasolla seurannan ja arvioinnin avulla voidaan ryhtyä poikkeustilanteesta johtuviin välittömiin toimenpiteisiin.

5 OPPIMISEN TUEN TOIMIJOITA KURIKASSA

5.1 Erityisopetuksen rehtori

Kurikan kaupungin kasvatus- ja opetuspalveluita johtaa sivistysjohtaja. Opetuspäällikkö ja varhaiskasvatuspäällikkö toimivat omien vastuualueittensa esimiehinä. Kurikkaan perustettiin 1.8.2021 lukien erityisopetuksen rehtorin virka. Erityisopetuksen rehtori toimii oman hallinnollisen alueensa päällikkönä. Erityisopetuksen rehtorin tehtäviin kuuluu keskeisesti oppimisen tuen ja sen menetelmien sekä resurssien koordinointi, kehittäminen, päivittäminen, lainmukaistaminen, yhtenäistäminen ja seuranta koko kunnan alueella esikouluista lukioihin. Oppimisen tuen strategia ohjaa ja velvoittaa kunnassa kolmiportaista tukea ja pedagogisen tuen järjestämistä, ja siten myös erityisopetuksen rehtorin työtä. Erityisopetuksen rehtori vastaa strategian laatimisesta ja tarpeen mukaisesta päivittämisestä.

Erityisopetuksen rehtorin työn keskiössä ja päämääränä on oppilaan etu. Oppilaan etu voi edellyttää eri toimijoiden ja siten myös erityisopetuksen rehtorin työssä konkreettisia toimenpiteitä esimerkiksi pedagogisen tuen osalta, mutta myös konsultaatiota asenneilmapiirin ja arvostavan kohtaamisen käytänteissä. Kiertäessään kouluja ja luokkia, sekä seurattessaan oppitunteja erityisopetuksen rehtori tukee opetustoimen henkilökuntaa positiivisen pedagogiikan, tunnetaitojen, ymmärryksen ja mielen joustavuuden lisäämisessä. Johtavana työn tarkoituksena on lisätä opetustoimen tietoisuutta neuropsykiatrisista oireista ja käyttäytymisen taustatekijöistä sekä kohtaamisen taidoista. Tasavertaisuuden konkretisoituminen puheista teoiksi on yksi laajoista erityisopetuksen rehtorin pedagogisista tavoitteista koko kunnan alueella. Tasapuolisuutta ei aina ole se, että kaikki saavat tukea saman verran, sillä pedagogisen tuen tasapuolisuudessa keskeistä on se, että jokainen oppilas saa riittävästi tukea omien edellytystensä ja tarpeittensa mukaisesti.

Tärkeä osa erityisopetuksen rehtorin työtä on eri kouluilla tapahtuva oppituntien seuraaminen sekä kolmiportaisen tuen toteuttamiseen liittyvä konkreettinen konsultointi, ohjaaminen ja tuki. Erityisopetuksen rehtori ohjeistaa opetustoimen henkilöstöä arjen tilanteissa, oppituntien ja siirtymien sujumisessa ja tukemisessa, sekä pedagogisten asiakirjojen täydentämisessä. Hän kehittää pedagogisten asiakirjojen sisältöjä myös lomakepohjia uudistamalla ja järkevöittämällä. Lisäksi hän pyrkii edistämään Wilman erilaisten asiakirjojen suunnittelua, laatimista ja käyttöä kolmiportaisen tuen tehostamiseksi, kotien kanssa tehtävän yhteistyön helpottamiseksi ja joustavan tiedonkulun mahdollistamiseksi. Tässä työssä huomioidaan myös lukiodien toive kehittyneempien ja tarkoituksenmukaisempien lomakepohjien saatavuudesta. Asiakirjojen sisältöjä pyritään uudistamaan keväällä 2022, jotta niiden täyttäminen olisi opettajille helpompaa, ja jotta niihin osattaisiin kirjata kaikki lain ja oppilaan edun kannalta keskeinen sisältö riittävän yksityiskohtaisesti, tarkasti ja monipuolisesti. Viimeistään syksyllä 2022 Wilmaan pyritään lisäämään asiakirjapohjia erityisopettajien tekemiä testituloksia, lukilausuntoja ja nivelvaiheisiin kohdistuvia siirtopalavereita ja lupapyyntöjä silmällä pitäen.

Erityisopetuksen rehtorin laaja-alainen tietämys oppimisen tuesta otetaan huomioon myös koordinoitaessa pienluokkien käyttöä, sekä eri tuen portaiden tukimuotojen käyttöä tuen portailla liikuttaessa. Lisäksi erityisopetuksen rehtori osallistuu erityisopettajien rekrytointeihin pyrkimyksensä työllistää kuntaan lisää päteviä ja osaavia erityispedagogiikan ammattilaisia. Rekrytointien pohjana on myös erityisopetuksen rehtorin näkemys kunnan tarpeista ja erityisopetuksen tasavertaisesta toteuttamisesta. Lukukaudella 2021-2022 kunnan kolmesta alakoulusta puuttui kokonaan koulutuksen osalta pätevä erityisopettaja, joten niihin kouluihin rekrytointi priorisoitiin ensisijaiseksi. Tavoitteena on,

että kaikissa kunnan kouluissa olisi tulevaisuudessa pätevät laaja-alaiset erityisopettajat ja erityisluokanopettajat.

Opetustoimen henkilöstön ohella erityisopetuksen rehtori konsultoi myös huoltajia kaikissa lapsensa tukeen liittyvissä asioissa. Työn tausta-ajatuksena on oppilaan ja tämän huoltajien kanssa tehtävän työn avoimuus, vaikeidenkin asioiden puheeksi otto ja tasavertaisen yhteistyön rakentaminen oppilaan edun näkökulmasta. Konsultointi voi tapahtua puhelimitse, viestein tai yhteisissä palaverissa.

Erityisopetuksen rehtori vastaa erityiseen tukeen, sekä laajennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä hallinnollisista päätöksistä (esim. erityisen tuen päätökset, opiskelupaikan osoittaminen, oppivelvollisuuden keskeyttäminen). Kirjaamalla päätökset suoraan Primus-järjestelmään, erityisopetuksen rehtori varmistaa osaltaan kunnan saamat, erityisopetukseen kohdistuvat valtionosuudet. Hän tekee yhteistyötä opojen ja Etsivää nuorisotyötä tekevien kanssa, ja kehittää tehostettua oppilaanohjausta ja koulupudokkaiden seuranta heidän kanssaan.

Erityisopetuksen rehtorin työnkuvaan kuuluu koulujen arjen, tilanteiden ja erityispiirteiden tunteminen. Näin ollen erityisopetuksen rehtorilla on oltava ajantasaista tietoa eri koulujen oppimisen tuen tarpeista. Tämä tietämys otetaan vuosittain huomioon tuntikehystä jaettaessa, mikä palvelee myös yhdenvertaisuuden ja tasapuolisuuden arvopohjaa. Erityisopetuksen rehtori huolehtii olemassa olevien menetelmien ja resurssien avulla yhteistyössä eri tahojen kanssa siitä, että oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja oppimisen kolmiportaiseen tukeen toteutuu jokaisella tuen portaalla koko kunnan alueella tasalaatuisesti ja lainmukaisesti, sekä valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöjä noudattaen. Erityisopetuksen rehtori tarjoaa palveluohjaajan kanssa tukea työjärjestysteknisissä muutoksissa ja siten olemassa olevan avustajaresurssin tehokkaassa hyödyntämisessä. Tausta-ajatuksena on, että olemassa oleva resurssi hyödynnetään ensin mahdollisimman laadukkaasti ennen kuin mahdollisen lisäresurssin tarvetta aletaan selvittää. Kuten kolmiportaisessa tuessa kaiken kaikkiaan, kaiken olemassa olevan ja lain mahdollistaman tuen tulee olla käytössä ennen lisätuen antamista. Joskus tämä voi edellyttää koulunkäyntiavustajan tuen uudelleen järjestelyä ja sijoittelua, joustavien opetusryhmien muokkaamista ja eri oppiaineissa (suomen kieli, matematiikka, englanti) priorisointia. Lisäksi tuen järjestämisessä priorisoidaan aina vahva varhainen ja ennakoiva tuki korjaavan tuen sijaan.

Erityisopetuksen rehtori osallistuu aikataulunsa puitteissa erilaisiin oppilaspalaverihin, sekä moniammatillisiin asiantuntijaryhmiin. Erityisopetuksen rehtori tekee yhteistyötä myös sijaishuoltoyksiköiden yhteydessä olevien koulujen kanssa. Lisäksi hän toimii puheenjohtajana tässä strategiassa jäljempänä esitellyssä konsultaatiotiimissä, sekä tarvittaessa osallisena muissa moniammatillisissa asiantuntijaryhmissä (mm. Kurikan ja Jalasjärven nuorisopsykiatriset tiimit, oppilashuollon ohjausryhmä sekä Jalasjärven Alku-tiimi). Lisäksi erityisopetuksen rehtori ideoi, ohjeistaa ja tukee esi- ja alkuopetuksen aineryhmän, oppimisen tuen sekä erityisopetuksen aineryhmän työtä, ja osallistuu maakunnalliseen VIP-verkostotyöhön kunnan VIPU-yhdyshenkilönä yhdessä vastaavan kuraattorin kanssa. Lisäksi erityisopetuksen rehtori koordinoi, kartoittaa ja suunnittelee konsultoivan psykologin työtä, ja yhteistyössä hänen kanssaan pyrkii järjestämään konsultointia tarpeen mukaisesti ja suunnitelmallisesti koko kunnan alueella. Edellä mainittujen ohella erityisopetuksen rehtori osallistuu koulunjohtajien kokouksiin, vastuualueiden päälliköiden tapaamisiin ja on laajennetun johtoryhmän jäsen. Erityisopetuksen rehtori tekee myös tiivistä yhteistyötä sivistyslautakunnan kanssa.

Erityisopetuksen rehtori toimii esimiehenä kunnan kuraattoreille ja perusopetuksen palveluohjaajalle. Erityisopetuksen rehtori vastaa osaltaan siitä, että monialainen oppilashuolto ja hallintokuntien välinen yhteistyö järjestetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Hän koordinoi, kehittää ja yhtenäistää oppilashuoltotyötä yhteistyössä kunnan kuraattorien kanssa. Hän kartoittaa, uudelleenorganisoii ja yhtenäistää kiusaamisen vastaista työtä koko kunnan alueella. Erityisopetuksen rehtorin ja vastaavan kuraattorin kehittämä kiusaamiskysely otetaan käyttöön keväällä 2022, ja sen käyttöä jatketaan vuosittain. Keväällä 2022 he laativat myös KiVa-koulumenetelmää vastaavan ohjeistuksen kiusaamisen vastaisen työn laadukkaalle ja yhdenmukaiselle tekemiselle.

Yhtenä merkittävänä työnään erityisopetuksen rehtori pyrkii edistämään kunnan erityisopettajien välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua, jonka avulla pyritään kohti yhteisiä ja yhtenäisiä käytäntöjä ja toimintamalleja. Erityisopetuksen rehtori järjestää säännöllisin väliajoin erityisopettajien kokoontumisia, joissa käydään läpi mm. pedagogisten asiakirjojen täyttämistä, sekä muita tasalaatuisuuteen ja tasapuolisuuteen liittyviä näkökulmia. Erityisopetuksen rehtori huolehtii myös käytännön tasolla siitä, että erityisopettajilla on käytössään tuen apuvälineisiin ja materiaaleihin ns. korvamerkittyä rahaa, sekä tarkoituksenmukaiset testistöt käytössään. Lisäksi hän on erityisopettajien käytännön työn tukena ja korostaa työssään erityisopettajien laajan erityisosaamisen merkitystä kouluilla tehtävässä työssä.

5.2 Luokan- ja aineenopettajat, erityisopettajat ja erityisluokanopettajat

Osa-aikaisen ja luokkamuotoisen erityisopetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden erilaiset ja yksilölliset tarpeet. Koulutuksen rakenteellinen ja sisällöllinen kehittäminen lähtee siitä, että oppimisympäristö on sekä rakenteellisesti että pedagogiikan näkökulmasta esteetön. Työjärjestysten huolellisella suunnittelulla mahdollistetaan oppilaiden joustava ryhmittely, opettajien osaamisen hyödyntäminen, koulunkäyntiohjaajien resurssin tehokas hyödyntäminen ja erityisopettajan antama tuki. Oppilaan tarvitsemien tukitoimien tulee olla osa normaalia oppimisympäristöä. Pienryhmien käyttö sekä opetuksen erilainen yksilöllistäminen työmuotoja muokkaamalla takaavat optimaalisen oppimisympäristön jokaiselle.

Koulukohtaisen oppimisen tuen toteutuksesta vastaavat luokanopettajat ja aineenopettajat yhdessä erityisopettajien ja erityisluokanopettajien, sekä rehtoreiden ja koulunjohtajien kanssa. Erityisopettajien ja erityisluokanopettajien lähiesimiehinä toimivat koulujen virkarehtorit ja laaja-alaisten erityisopettajien lähiesimiehinä niiden alakoulujen toiminnasta vastaavat rehtorit, joiden koulussa kiertävillä erityisopettajilla on joko opetustunteja tai työpäiviä viikossa eniten. Tavoitteena on, että laaja-alaisten erityisopettajien koulut pysyvät samana vuodesta toiseen, ja ettei yhdellä laaja-alaisella erityisopettajalla olisi kahta koulua enempää kierrettävänä. Tällä pyritään osaltaan varmistamaan tuen jatkuminen sekä mahdollistamaan pitkäjänteinen kehittämistyö eri yksiköissä. Erityisopetusresurssin jakamisen lähtökohtana perusopetuksessa on, että kouluilla on erityisopettaja 120-150 oppilasta kohden, ellei koulussa ole pienryhmää.

Osa-aikaista erityisopetusta toteutetaan kaikilla kolmella tuen portaalla. Osa-aikaista eli laaja-alaista erityisopetusta annetaan oppituntien aikana yksilöllisesti tai ryhmässä omassa erityisopetustilassa tai samanaikaisopetuksena yleisopetuksen ryhmässä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on auttaa oppilasta suoriutumaan mahdollisimman hyvin omien edellytystensä mukaisesti. Opetus pyrkii oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja oppilaan tasapainoisen kasvun ja kehityksen tukemiseen oppilaan vahvuudet ja tarpeet huomioon ottaen. Erityisopettaja ei aina ole suoraan opetustapahtumassa läsnä, vaan hän voi välillisesti toimia oppilaan parhaaksi konsultoimalla muita oppilaan kanssa toimivia. Henkilöstön ohjaaminen ja koulun työtapoihin vaikuttaminen konsultoinnin kautta ovat erityisopettajan välillisiä keinoja tukea oppilasta. Oppilashuoltoryhmässä erityisopettaja on oppilaan pedagogiseen tukeen liittyvien asioiden asiantuntija ja puolesta puhuja. Konsultoinnilla tähdätään aina

oppilaan oppimisvalmiuksien parantamiseen ja se on aina luottamuksellista, osapuolia kunnioittavaa ja yhteistyöhön kannustavaa.

Erityisopettajien toimenkuvaan kuuluu myös tarpeellisiksi katsottujen testien tekeminen oppilaan oppimisedellytysten arvioimiseksi. Oppilaiden yhdenmukaisen ja tasavertaisen tuen varmistamiseksi kaikilla erityisopettajilla tulee on tarkoituksenmukaiset testistöt käytössään niillä kouluilla, joissa he opettavat. Pohdittavana jatkossa on, voitaisiinko jo olemassa olevaa testausta lisätä jonkin verran tiettyillä vuosiluokilla (ehdotus testiaikataulusta erityisopetuksen vuosikellon yhteydessä). Testaamisen tarkoituksena on taata se, ettei yksikään tukea tarvitseva oppilas pääse tipahtamaan tuen verkonsilmän läpi jääden siten vaille varhaista tukea. Testauksella taataan myös se, ettei yksittäisen oppilaan tuen tarpeen huomaaminen jää vain luokan- tai aineenopettajan vastuulle, vaan erityisopettajan tekemät testit tukevat osaltaan opettajan arvioita ja näkemyksiä.

Erityisen tuen oppilasta, jolla ei ole pidennettyä oppivelvollisuutta, voidaan tukea tarpeen mukaan osa-aikaisella erityisopetuksella, pienryhmässä sekä muilla pedagogisilla tukimuodoilla. Erityisen tuen päätöksen saaneet vaikeimmin vammaiset tai muut kuin vaikeimmin kehitysvammaiset oppilaat, joilla on pidennetty oppivelvollisuus, integroidaan oppilaan kyvyt ja muut yksilölliset taidot huomioon ottaen yleisopetuksen luokkaan aina, kun se on mahdollista. Muutoin he opiskelevat oman oppimissuunnitelmansa mukaisesti pienryhmässä.

Vuosiluokilla 7-9 erityisopetusta annetaan sekä pienryhmissä että samanaikaisopetuksessa. Erityisen tuen tasolla olevat oppilaat osallistuvat kykyjensä mukaan valinnaisille kursseille, jolloin erityisopettaja / erityisluokanopettaja voi tukea oppilasta yleisopetuksessa konsultoimalla tai toimimalla suunnitellusti samanaikaisopettajana pienelle oppilasryhmälle. Yläkoulujen osalta laaja-alaisen erityisopettajan koordinoiva ja konsultoiva rooli jopa korostuu. Koska yhtä oppilasta opettaa useampi eri opettaja, olisi mielekästä, että koulussa olisi erityisopettaja, joka koordinoitusti ottaisi kopin tuen tarvitsijoista. Käytännössä tämä tarkoittaa erityispedagogisen tiedon jakamista siten, että jokainen yksittäinen aineenopettaja saisi tietoa siitä, kuinka oppilaan oppimisvaikeudet, nepsy-piirteet tai muu kuormitus näkyvät opetustapahtumassa, ja millä keinoilla oppilasta voidaan parhaimmalla mahdollisella tavalla tukea niin lukuaineissa kuin taito- ja taideaineissakin. Näin aineenopettajat saisivat tukea työlleen ja erityispedagogista näkemystä ja keinoja oman aineensa opettamiseen.

Tuen kolmiportaisuus (esiopetus ja perusopetus) sekä edellytys ohjata opiskelijoita sekä eriyttää opetusta (lukio) on tuonut muutoksia kaikkien opettajien työnkuviin. Erityisopettajien työtehtävät ovat

mm. laajentuneet esikoulun-, luokan- ja aineenopettajien sekä koulunkäyntiavustajien ohjaamiseen ja konsultointiin. Erityisopettajan konsultatiivisen työotteen tavoitteena on, että erityispedagogista osaamista siirtyy luokkiin. Konsultatiivinen työote voi näkyä asioiden yhteisen pohdinnan ja vinkkien annon lisäksi esimerkiksi samanaikaisopetuksena. Kurikan oppimisen tuen kyselystä (LIITE 1) on myös nähtävissä opettajakunnan vahva tarve sekä vahvistaa ammattitaitoaan koulutuksen, konsultoinnin ja työnohjauksen muodossa, että saada apua haasteisiin oppimisen tukemiseen perehtyneiltä ammattihenkilöiltä.

Kurikan oppimisen tuen suunnittelussa otetaan vuosittain huomioon tämä tarve sekä lisäksi suunnitellaan konsultatiivisen työotteen kehittämistä edelleen. Perustettu erityisopetuksen rehtorin virka helpottaa konsultatiivisen työotteen kehittämistä, koska erityisopetuksen rehtorin työtehtäviin kuuluu sekä konsultointi että konsultoinnin koordinointi. Tällä hetkellä laaja-alaisille erityisopettajille ei ole varattu lukujärjestykseen aikaa konsultaatiota varten, vaan se osa työstä hoidetaan välituntien aikana tai työpäivän alussa / päätteeksi. Tulevaisuudessa on tärkeää pohtia ja linjata, voisivatko laaja-alaiset erityisopettajat käyttää esimerkiksi 2 tuntia opetusvelvollisuudestaan konsultointityöhön, jonka tarve ja hyödyllisyys on ilmeinen. Erityisopetuksen rehtori onkin ehdottanut, että lukukaudella 2022-2023 jokainen laaja-alainen erityisopettaja varaisi lukujärjestyksestään kokeilunomaisesti ainakin yhden tunnin viikossa oppilashuoltoryhmiä, palavereita ja muuta konsultatiivista työtä varten. Jatkossa voidaan myös pohtia, olisiko laaja-alaisen erityisopettajien syytä saada huojennuksia välituntivalvon-toihin, jotta välitunnit voitaisiin käyttää tehokkaasti opettajien kaipaamaan konsultatiiviseen työhön.

Erityisopetuksen rehtori on selvittänyt lukuvuonna 2021-2022, kuinka sivistystoimi voisi vastata siihen kasvavaan tukikeskustelujen tarpeeseen, jonka koulupsykologien puuttuminen on saanut aikaan. Koulupsykologien tekemiä psykologisia testejä on saatu tehtyä ulkopuolisen ostopalvelun voimin, mutta tukikeskusteluihin ei vaihtuvat psykologit ole omiaan, sillä oppilaiden tarvitsemat tukikeskustelut edellyttävät jatkuvuutta ja sen kautta syntyvää luottamussuhdetta. Koulupsykologien puuttuminen on lisännyt myös kuraattorien työmäärää. Yksi mahdollinen tapa lisätä tukikeskusteluja olisi kouluttaa kunnan erityisopettajista ratkaisukeskeisiä neuropsykiatrisia valmentajia. Muutamia nepsy-valmentajia erityisopettajien joukossa jo onkin, ja halukkaita olisi lisää. Nepsy-valmennusta voitaisiin kokeilunomaisesti lähteä järjestämään siten, että osa (esimerkiksi yksi päivä viikosta) erityisopettajan opetusvelvollisuudesta (n. 24h / viikko) toteutettaisiin nepsy-valmennuksena oman koulun sisällä. Valmennusasiakkaina voisivat olla sekä oman koulun oppilaat, että opettajat. Opettajia valmentamalla ja konsultoimalla lisättäisiin tietoisuutta nepsy-lasten haasteista sekä mahdollisista tukitoimista

ja kohtaamisen taidoista. Oppilaat puolestaan saisivat valmennuksessa käytävien terapeuttisten keskustelujen ja tehtävien avulla tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin, sekä omaan henkiseen hyvinvointiinsa.

5.3 Koulunkäyntiavustajat

Tuntikehys- erityisopetus- ja avustajaresurssia ohjataan sinne, missä oppilaat tukea eniten tarvitsevat. Tästä linjauksesta johtuen koulujen tuntikehys ei voi perustua pelkästään oppilasmäärään, vaan vuosittain tuntikehystä jaettaessa huomioon otetaan myös koulun tehostetun ja erityisen tuen oppilasmäärät sekä muu oppimisen tuen tarve, yhdysluokkien rakenne ja kiertävien erityisopettajien koulujen määrä sekä profiili. Pääsääntönä on, että mikäli lähikoulu nähdään parhaaksi paikaksi tukea tarvitsevalle oppilaalle, ohjataan tähän kouluun myös tarvittavia resursseja ja konsultaatiota opetuksen järjestämiseksi ja riittävän tuen takaamiseksi. Tapauskohtaisesti erityisopetuksen rehtorin ja palveluohjaajan tuella pohditaan, milloin koulunkäyntiavustajan resurssia tulisi lisätä tai jo olemassa olevaa resurssia tehostaa lukujärjestysteknisillä toimenpiteillä.

Vaikka koulunkäyntiavustajan tuki on yksi keskeisimmistä pedagogisen tuen muodoista, on kuitenkin huomioitava, ettei avustaja ole suinkaan ainut keino tukea oppilasta, jolla on tuen tarvetta oppimisen, koulunkäynnin tai käyttäytymisen suhteen. Keskeisintä onkin tapauskohtaisesti tutkia ja määritellä, milloin oppilas tarvitsee tuekseen avustajan, milloin muita apuvälineitä tai tukikeinoja. Koulunkäyntiavustajan ensisijainen työtehtävä on aina tukea tarvitsevat oppilaat ja heidän konkreettinen ohjauksensa koulupäivän aikana. Tämä työtehtävä on keskeinen niin oppituntien, siirtymien, retkien kuin välituntienkin aikana. Koulunkäyntiavustajat ovat lakisääteisiä taukojaan lukuun ottamatta oppilaiden tukena vapaissa ja siirtymätilanteissa, myös välitunneilla. Välitunneilla avustajalla on oman toimenkuvansa puitteissa valvontavastuu turvallisesta oppimisympäristöstä. Vaikka avustajalla ei ole kurinpidollisesti samanlaisia oikeuksia (esim. jälki-istunnon tai luokasta poistumisen määrääminen) puuttua tilanteisiin kuin virkavastuussa olevalla opettajalla tai rehtorilla, on avustajalla vastuu kertoa oppimisympäristöä vaarantavista tilanteista sellaiselle henkilölle, jolla kurinpidollisia keinoja on käytettävissään. Näin koko koulun henkilökunta puuttuu tilanteisiin omasta toimenkuvastaan käsin, ja jakaa vastuun oppilaiden hyvinvoinnista yhteisvastuullisesti. Välituntien ja siirtymien valvonta on myös keskeinen osa koulujen kiusaamisen vastaista työtä.

Koulunkäyntiavustajan työnkuvaan tai vastuuseen ei kuulu opetuksen suunnittelu tai toteutus, oppimisen arviointi, jatkuva oppimateriaalin valmistus tai kotitehtävistä päättäminen. Mikäli avustaja valmistelee opettajan pyynnöstä oppitunneille materiaalia, tehdään valmistelutyö silloin kun koulun oppilaat eivät jostain syystä tarvitse avustajan tukea. Mikäli yhden luokan oppilaat eivät avustajan tukea tarvitse, siirtyy avustaja joustavasti auttamaan muiden luokkien oppilaita. Opettajilla täytyy kuitenkin pääsääntöisesti olla tiedossa, milloin avustajan resurssi on kohdennettu mihinkin luokkaan. Tämä auttaa opettajaa oppituntien ja tuen suunnittelussa ja toteutuksessa, ja tekee koko pedagogisesta prosessista tavoitteellisen ja tarkoituksenmukaisen.

Koulunkäyntiavustajaresurssin jakamisen peruseriaatteena perusopetuksessa on oppilaiden tuen tarpeet. Ennen avustajaresurssin lisäämistä erityisopetuksen rehtori ja ohjaajien hallinnollisena esimiehenä toimiva palveluohjaaja perehtyvät koulun olemassa olevan avustajaresurssin jakoon ja tarjoavat tukea lukujärjestyksen muokkaamiseen siten, että olemassa oleva avustajaresurssi saataisiin hyödynnettyä ensisijaisesti matematiikan, suomen kielen ja vieraiden kielten tunneille. Avustajaresurssia kaipaavan oppilaan tilanne kartoitetaan keskustelujen ja pedagogisten asiakirjojen kautta. Lisäksi tarkistetaan muiden pedagogisten tukimuotojen (mm. eriyttäminen, apuvälineet, osa-aikainen erityisopetus) hyödyntäminen.

Henkilökohtaiset avustajat varataan perustellusti mm. sellaisille oppilaille, joilla ohjauksen tarve liittyy oppilaan toistuvaan ja vakavaan fyysiseen aggressiivisuuteen tai kehitysvammaisuuteen. Koska koulukohtainen avustajaresurssi määräytyy tuen tarpeiden mukaisesti, voi myös yksittäisen oppilaan tuen tarve olla perusteena sille, että koululla tai luokassa on koulunkäyntiavustaja. Jos tukea tarvitseva oppilas vaihtaa koulua kesken lukuvuoden, voi olla perusteltua, että avustajaresurssi siirtyy lapsen mukana toiselle koululle.

5.4 Oppilashuolto

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyy vahvasti myös oppilaan saama oppilashuollollinen tuki, josta säädetään Perusopetuslaissa ja Lukiolaissa. Lain tarkoituksena on siirtää opiskeluhuollon painopistettä yksilökeskeisestä työstä koko oppilaitosyhteisöä tukevaan yhteisölliseen työhön ja korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön. Yhteisöllisellä oppilashuoltotyöllä pyritään edistämään opis-

kelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina opiskelijan ja tarvittaessa hänen huoltajansa suostumukseen, kun taas pedagoginen tuki ja sen antaminen eivät edellytä oppilaan tai tämän huoltajan suostumusta –yhteistyötä kylläkin.

Koulujen kuraattorit ja terveydenhoitajat, sekä mahdolliset koulupsykologit tarjoavat oppilashuollollisia palveluita omasta ammatillisesta näkökulmastaan käsin. Heidän tukeaan voi hyödyntää oppilaan opiskeluvaikeuksien, sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Koska kyse on oppilaan hyvin henkilökohtaisista asioista, otetaan hänen mielipiteensä, toiveensa ja tarpeensa huomioon oppilasta koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa.

Yksi osa oppilashuollollista työtä on myös konsultoivan psykologin palvelu, joka saatiin käyttöön lukuvuoden 2021-2022 alussa. Palvelun kustantajana toimii Jik. Erityisopetuksen rehtori välittää konsultoivalle psykologille tiedon niistä luokista tai opetusryhmistä, joiden opetuksessa ja ohjauksessa voisi hyödyntää psykologin ammattitaitoa ja osaamista. Psykologin konsultaatio ei täten sovellu yksittäisiin oppilastapauksiin, vaan tarkoituksena on tukea suuremman ryhmän toimintaa. Psykologi vierailee sovitusti tukea tarvitsevassa ryhmässä ja antaa opettajalle vinkkejä omasta näkökulmastaan. Joskus psykologi voi osallistua oppitunnin pitämiseen tai sovitun menetelmän käyttöönottoon. Yleensä konsultointi jatkuu seurantatapaamisessa, jonka avulla varmistetaan sovittujen menetelmien käyttöönotto ja pohditaan yhdessä niiden vaikutuksia.

5.5 Varhaiskasvatuksen toimijoita

Esiopetuksessa suunnittelusta vastaavat varhaiskasvatuspäällikkö, esimiehet ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Erityisopetusresurssin jakamisen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on erityisopettaja 250 varhaiskasvatuksessa olevaa lasta kohden.

Konsultoivat / kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat eli veot toimivat tällä hetkellä työssään kaupungin varhaiskasvatuksen ainoina erityisasiantuntijoina. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävänä on varhaiskasvatuspalveluiden valmistelu, suunnittelu, konsultointi ja ohjaus. Arjen vastuu

tukea tarvitsevien lasten kasvun ja oppimisen tuesta sekä ohjaamisesta on aina lapsiryhmän henkilöstöllä, jota kiertävä / konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa, tukee ja konsultoi.

Tukitoimet suunnitellaan aina lapsikohtaisesti mahdollisimman luontevaksi osaksi varhaiskasvatusta yhteistyössä tukea tarvitsevan lapsen, perheen, henkilöstön ja erilaisten asiantuntijatahojen kanssa. Ryhmän kokonaistilanteen tai tarpeen mukaan lapsiryhmän kokoa voidaan pienentää tai ryhmään voidaan resursoida ryhmäavustaja / avustajia. Eri tavoin tuen tarpeessa olevien lasten määrä on ollut vuosittain kasvava niin Kurikassa kuin koko Suomessa, mikä on tilastollisesti ollut nähtävissä. Kiertävä / konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja tunnistaa yhteistyössä henkilöstön kanssa erikäisten lasten varhaiset erityiskasvatuksen tarpeet ja ohjaa lapsen tutkimuksiin ja perheen tukipalveluihin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät myös testejä, joiden avulla lasten taitotasoa ja tulevaa koulukypsyyttä voidaan arvioida.

Tukitoimet aloitetaan varhaiskasvatuksessa heti, kun tuen tarvetta ilmenee. Vielä toistaiseksi varhaiskasvatuslaki ei pidä sisällään kolmiportaista tukea, mutta lakiesitys tästä on jo annettu. Varhaiskasvatuksen siirtyessä kolmiportaisen tuen piiriin, on olennaista saada myös varhaiskasvatuksen puolella käyttöön Wilman pedagogisen tuen lomakkeet, jotta tiedon ja siten tuen siirtyminen ei katkea varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä. Varhaiskasvatuksessa lisätään varhaiserityiskasvatuksen ohjauskeinojen osaamista ja käyttöä jokaisen ryhmän arjessa. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on varhaiserityiskasvatukseen liittyvä kehittämistoiminta. Työssä käytetään varhaiserityiskasvatuksen omia arviointilomakkeita, joiden pohjana on lasten kehityksen tunteminen ja ikätason mukainen toiminta lapsiryhmissä. Erityisen tärkeää on nivelvaiheen tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun. Vuosittain toimintakauden joulukuun mennessä veot toimittavat alustavat erityisen ja tehostetun tuen tarpeet tiedoksi koulujen rehtoreille sekä opetuspäällikölle tulevien 1-luokkalaisten osalta. Keväisin pidetään myös siirtymäpalavereita, joihin osallistuu tarpeen mukaan kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, koulun erityisopettaja, luokanopettaja, rehtori, erityisopetuksen rehtori, terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi. Tavoitteena on jokaisen lapsen osalta mahdollisimman joustava siirtyminen kouluun. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee myös tarvittaessa yhteistyötä esiopetuksesta siirtyvien kehitysvammaisten lasten osalta Paulaharjun ja Kirkonkylän koulujen pienryhmien kanssa.

6 YHTEISTYÖ

6.1 Kurikan sisäisiä oppimisen tuen työryhmiä lukuvuonna 2021-2022

Kurikan kaupungissa toimii myös erilaisia oppimisen tukeen liittyviä työryhmiä. Lukuvuonna 2021 kunnassa toimii esi- ja alkuopetuksen, erityisopetuksen sekä oppimisen tuen aineryhmät, joiden työn sisällöt ja tavoitteet määritellään lukuvuosittain. Erityisopetuksen rehtori koordinoi ja tukee ryhmissä tehtävää työtä.

Lukuvuonna 2021 *esi- ja alkuopetuksen aineryhmä* koostuu varhaiskasvatuksen erityisopettajista sekä alkuopetusta antavista luokanopettajista kunnan eri alueilta. Ryhmän tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa esi- ja alkuopetuksen arjessa tapahtuvaa yhteistyötä erilaisten toimintamuotojen avulla. Tavoitteena on myös selkeyttää ja mahdollisesti lisätä nivelvaiheessa tapahtuvaa tiedonkulkua ja siirtopalavereita molempiin suuntiin, myös koulun aloituksen jälkeen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien työn kehittämiseksi onkin olennaista saada tietoa myös siitä, kuinka lasten koulupolku on käynnistynyt alkuopetuksessa. Esi- ja alkuopetuksen aineryhmän tekemän tiimityön konkreettisena lopputuloksena tulee syntyään esi- ja alkuopetuksen vuosikello, sekä erilaisia kirjattuja käytänteitä ja lomakkeita yhteistyön ja nivelvaiheen sujuvoittamiseen, sekä esi- ja alkuopetuksen varhaisen tuen yhtenäistämiseen koko kunnan alueella. Käytännön tasolla tämä tarkoittaisi monipuolisten yhteistyömuotojen (esim. yhteisopettajuus, yhteiset toimintahetket päiväkodin ja koulun välillä) lisääntymistä, sekä tiedonkulun edistämistä (yhteiset lupalomakkeet, siirtolomakkeet, siirtopalaverit ja muut yhteistyötapaamiset) tulevaisuudessa.

Erityisopetuksen aineryhmä koostuu lukuvuonna 2021 maantieteellisesti kunnan eri alueiden erityisopettajista ja erityisluokanopettajista. Kyseisen lukuvuoden osalta ryhmän tavoitteena on selvittää kunnassa toimivien konsultatiivisten ja moniammatillisten tiimien kokoonpanoja ja yhteistyöverkostoja sekä niiden tehtäviä ja tarkoitusta. Erityisopetuksen aineryhmän tarkoituksena on tekemänsä tiimityön pohjalta selkeyttää oppimisen tuen polkuja, ja saatavilla olevien kunnan sisäisten ja ulkopuolisten moniammatillisten asiantuntijoiden tarjoamaa tukea. Erityisopetuksen aineryhmän tiimityön konkreettisena lopputuloksena on syntynyt tähänkin strategiaan liitetty selvitys kunnan sisäisten ja ulkopuolisten toimijoiden yhteistyöstä. Strategiassa esiteltäviin konsultoihin työryhmiin perehtymällä kunnan opetustoimessa työskentelevät ammattilaiset näkevät jäsenellisesti, minkä tiimin tai ammattilaisen puoleen missäkin tilanteessa voi ja tukee kääntyä. Tiimin tehtävänä on siis ollut selkeyttää

jo olemassa olevia palveluita, sekä sitä polkua, miten eri palveluiden luokse pääsee. Lisäksi tarkoituksena on myös selvittää, jääkö jokin oppilasryhmä kokonaan tai lähes kokonaan jonkin tuen ulottumattomiin, ja millaisia tuen muotoja mahdollisesti vielä tarvitaan.

Oppimisen tuen ryhmä koostuu lukuvuonna 2021 opettajista, rehtoreista ja koulunjohtajista. Ryhmän keskeisenä tarkoituksena on jakaa asiantuntijatietoa ja siten osaltaan kehittää henkilöstön moniammatillista osaamista ja oppimisen tukea. Lukuvuonna 2021 ryhmä on aloitellut kokeilunomaisesti oppikirjoihin kohdennettua karsimistyötä, jossa muutaman vuosiluokan ja oppiaineen osalta käydään oppikirjat läpi valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan verraten, ja konkreettisesti valitaan oppikirjasta opetussuunnitelman edellyttämät keskeisimmät sisällöt ja kappaleet. Oppikirjoihin merkitään myös ne sisältöalueet, jotka voidaan opetussuunnitelman mukaan käydä läpi kevennetysti tai jopa ohittaa kokonaan. Tällöin samoihin oppikirjoihin muodostuu ydinsisällöt, sekä ylöspäin eriyttävä materiaali. Opettajalle karsittu opetusmateriaali tarjoaa lisäaikaa ja vapautta käyttää useampi oppitunti perustaitojen ja keskeisen sisällön harjoitteluun, sekä muiden opetuksen, oppimisen ja koulunkäynnin kannalta keskeisten taitojen opetukseen (mm. Tunne- ja turvataidot). Samalla ylöspäin eriyttävä materiaali monipuolistuu ja lisämateriaalin etsiminen vähenee, sekä erityisten painoalueiden valinta helpottuu ja yhdenmukaistuu.

Oppimisen tuen ryhmä voi tulevaisuudessa järjestää myös n. kerran kahdessa kuukaudessa virtuaalikahtiloita esim. Teamsin kautta. Ryhmän jäsenille voi lähettää tietoa siitä, millaisista asioista sivistystoimen eri toimijat ja henkilöstö toivovat lisää tietoa. Tällä hetkellä toiveena on ollut koulutus erilaisten oppilaiden kohtaamisesta. Oppimisen tuen ryhmä hankkii virtuaalikahtituksiin asiantuntijoita ja kouluttajia, jotka voivat pitää lyhyitä tietoisuuksia tärkeiksi koetuista aiheista (esim. neuropsykiatriset häiriöt, syömishäiriöt, oppilaiden kohtaaminen, eriyttäminen, positiivinen pedagogiikka). Tietoisuuksia tai alustuksia tulevat pitämään sekä oman kunnan osaajat, että asiantuntijat muualta Suomesta. Myös osallistujien yhteiselle pohdinnalle ja kysymyksille varataan tarvittaessa aikaa. Lisäksi oppimisen tuen ryhmä tekee virtuaalikahtiloissa saadusta tiedosta yhteenvedot ja välittää ne haluamallaan tavalla perusopetuksen ja lukioden henkilöstölle, jotta hyödyllinen tieto tavoittaa heidätkin, jotka eivät välttämättä ole päässeet ko. kerralla paikalle.

6.2 Moniammatillinen yhteistyö ja oppimisen tuen konsultaatiotyöryhmät

Sujuva moniammatillinen yhteistyö on keskeinen tekijä laadukkaana oppimisen tuen taustalla. Kurikassa tehdään moniammatillista työtä sekä koulujen sisällä, että ulkopuolella. Moniammatillista yhteistyötä tehtäessä on tärkeää, että kohtaamisen periaatteet ovat selkeät ja paikalla olevien asiantuntijoiden kokoonpano on sekä tarkoituksenmukainen että oppilaan / huoltajan toiveiden mukainen. Esimerkiksi jos kokoontumisen syynä on puhtaasti oppimiseen liittyvä asia, voi olla, että paikalle ei tarvita edustusta oppilashuollosta. Yksilöllisen oppilashuollon moniammatillista asiantuntijaryhmää koolle kutsuttaessa oppilaalta ja / tai huoltajilta pyydetään kirjallinen lupa niin ryhmän perustamista kuin sen jokaisen jäsenen osallistumista varten (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 18§, 19§). Erityisopetuksen rehtori on laatinut lomakkeen kirjallista lupaa varten ja ohjeistaa koulujen henkilökuntaa sen käytössä vastaavan kuraattorin kanssa kevätlukukaudesta 2022 lähtien.

6.2.1 Yhteistyö nivelvaiheissa

Koulusta toiseen siirryttäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota yhteistyöhön. Oppimisen tukemisessa on olennaista suunnitelmallisuus ja jatkuvuus. On äärimmäisen tärkeää, että tieto oppimisen tuesta sekä oppilashuollon tukitoimenpiteistä siirtyy koulusta toiseen ja tuki jatkuu. Opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon siirtyminen nivelvaiheissa hoidetaan opetussuunnitelmassa hyväksytyllä tai erikseen sovitulla tavalla. Oppilasta koskevien asiakirjojen siirtoon pyydetään lupa huoltajilta, mutta monialaisen ja oppilashuollollisen asiantuntijaryhmän jäsenillä on oikeus ja velvollisuus saada ja antaa toisilleen opetuksen ja tuen järjestämisen kannalta välttämätön tieto perusopetuksen sisällä salassapitosäännösten estämättäkin (Laki perusopetuslain muuttamisesta, 40§ ja 41§). Rehtorit vastaavat, että tiedonsiirrossa ovat mukana ne opettajat, jotka tietoa tarvitsevat ja että tieto on niiden saatavilla, jotka sitä tarvitsevat suunnitellessaan opetusta.

Nivelvaiheyhteistyöhön on Kurikassa kiinnitetty huomiota jo useiden vuosien ajan. Kuitenkin oppimisen tuen kyselyn perusteella (LIITE 1) nivelvaiheyhteistyössä on edelleen paljon parantamisen varaa. Tulevina lukuvuosina nivelvaiheissa (siirryttäessä varhaiskasvatuksesta alakouluun, alakoulusta yläkouluun tai yläkoulusta lukioon) tiedonsiirtoon ja palaverikäytänteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Esi- ja alkuopetuksen aieryhmä on kuluvana lukuvuonna 2021-2022 aloittanut tätä työtä. Tiedonsiirtoon on kiinnitettävä huomiota myös aina opettajan vaihtumisen yhteydessä.

Aina uuden oppilaan aloittaessa opiskelun koulussa on jokaisen alakoulun, yläkoulun ja lukion opettajan velvollisuus tarkistaa sähköisestä oppilasjärjestelmästä (Wilma), millä tuen tasolla oppilas on ja missä asioissa hän tarvitsee tukea. Välittömästi syyslukukauden alkaessa tarkistetaan tilanne koko ryhmän osalta ja tämän lisäksi erikseen, jos oppilas vaihtaa koulua kesken lukuvuoden. Oppilaan pedagogiset asiakirjat on pidettävä aina ajan tasalla. Oppilaan pedagogisista asiakirjoista vastaava opettaja on velvoitettu viipymättä laatimaan tai päivittämään tarvittavat asiakirjat vastaamaan oppilaan senhetkistä tuen tarvetta. Pedagogisiin asiakirjoihin liittyvä aikataulu löytyy erityisopetuksen vuosikellosta (kappale 4.3.1).

6.2.2 Koulujen sisäinen moniammatillinen yhteistyö

- Koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät (OHR) kokoontuvat käsittelemään yleisellä tasolla kyseisen koulun hyvinvointiin ja kehittämiseen liittyviä asioita. Tämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän tavoitteena on kartoittaa, ennaltaehkäistä ja auttaa selvittämään ongelmia, jotka yleisellä tasolla aiheuttavat esteitä oppilaiden hyvinvoinnille, säännölliselle koulunkäynnille ja menestymiselle koulutyössä. Oppilashuoltoryhmässä ei käsitellä yksittäistä oppilasta koskevia asioita. Työryhmän tarkoituksena on opiskeluhuollon yleinen suunnittelu, kehittäminen, ohjaus ja arviointi. Tarvittaessa oppilashuoltoryhmä päivittää koulukohtaiset oppilashuolto- tasa-arvo ja hyvinvointisuunnitelmat. Työryhmään kuuluu edustusta yksilökohtaisesta oppilashuollosta. Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluu esimerkiksi kouluterveydenhuolto sekä koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut. Mikäli koulun henkilökunta ei ole mukana oppilashuoltotyön kokoonpanossa, on muiden asiantuntijoiden toimitettava opettajalle opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot.
- Yksittäisen oppilaan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi voidaan pyytää koolle myös yksilökohtaista oppilashuoltoa (YHR) antava moniammatillinen asiantuntijaryhmä. Moniammatillisen asiantuntijaryhmään kuuluu huoltajien lisäksi tarvittavia jäseniä opetustoimen, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon osalta. Mukana voi olla lääkäreitä, terapeutteja, terveydenhoitajia, kuraattoreita, sosiaalityöntekijöitä ja muita oppilaan hyvinvoinnin kannalta keskeisiä henkilöitä. Oppilaalta ja / tai huoltajalta pyydetään aina yksilöity kirjallinen lupa moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoontumiselle ja sen jokaisen yksittäisen jäsenen läsnäololle. Ryhmän tarkoituksena on tiivistää oppilaan ympärillä

toimivan verkoston työtä, ja yhteisymmärryksessä sopia, kuinka lapsen tilanteeseen saataisiin helpotusta. Paulaharjun koulun Kunto-luokan tukijaksojen tarpeet ja käytännön toteutustavat käsitellään ja päätetään moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, johon myös huoltajat ovat tervetulleita lähettävän ja vastaanottavan koulun toimijoiden kanssa.

- Kasvun ja oppimisen tuen ryhmä (KTR) käsittelee opetusjärjestelyihin liittyviä asioita, esimerkiksi kolmiportaista tukea ja pedagogisia asiakirjoja. Ryhmään kuuluu edustus opetustoimen sekä sosiaali- ja terveyshuollon puolelta. Käytännössä ryhmän jäsenistö koostuu rehtorista tai koulunjohtajasta, opettajista, terveydenhoitajasta ja kuraattorista. Oppilaan kasvuun tai oppimisen tukeen liittyvän asian käsittelyyn ryhmässä ei tarvita huoltajien lupaa, mutta huoltajalle ilmoitetaan aina, jos lapsen asioita käsitellään ryhmässä. Huoltajalle tarjotaan myös mahdollisuutta osallistua ryhmän tapaamiseen. Perusopetuslain pykälien 16 ja 17 täsmennysten mukaan tehostetun ja erityisen tuen antamiseen liittyvien selvitysten tekemisestä sekä tehostetusta ja erityisestä tuesta ei voi kieltäytyä, koska oppilaalla on aina lain määräämä oikeus tarvitsemaansa pedagogiseen tukeen. Vaikka pedagogisen tuen antamiseen ei siis lain mukaan tarvita oppilaan tai tämän huoltajan lupaa, on tavoitteena kuitenkin aina asioiden hoitaminen yhteistyössä eri osapuolten kesken.

Koulun sisäinen moniammatillinen yhteistyö suunnitellaan ja nimetään tarvittaessa tarkemmin koulun lukuvuosisuunnitelmassa. Koulun sisäisestä moniammatillisesta yhteistyöstä sekä sen toteuttamiseen liittyvistä erilaisista kokoonpanoista annetaan huoltajille tietoa säännöllisesti, esimerkiksi koulun lukuvuositedotteessa tai koulun verkkosivuilla.

6.2.3 Koulun ulkopuolinen moniammatillinen yhteistyö

Koulun ulkopuolista moniammatillista yhteistyötä tarvitaan silloin, kun koulun sisäisten monialaisten työryhmien resurssit eivät riitä huolen huojentamiseen. Kunnassa toimii runsaasti erilaisia tuen tiimejä, jotka tekevät konsultatiivista työtä oppimisen tuen eteen. Erityisopetuksen aineryhmä on koonnut yhteen lukuvuonna 2021 toimivat tuen konsultatiiviset tiimit.

- Kurikassa toimii opiskeluhuollon ohjausryhmä. Opiskeluhuollon ohjausryhmä on koulutuksen järjestäjäkohtainen monialainen työryhmä / verkosto, joka vastaa opiskeluhuollon ylei-

sestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Työryhmään kuuluu mm. rehtoreita, vastaava kuraattori, opetuspäällikkö, varhaiskasvatuspäällikkö, erityisopetuksen rehtori, palveluohjaaja sekä sosiaali- ja terveystuon edustajia.

- Jalasjärvellä toimii alakouluikäisten lasten kuntoutustyöryhmä (ALKU) sekä Kurikassa kaksi lasten kuntoutustyöryhmää (LAKU). Toinen LAKU-työryhmistä on suunnattu alle kouluikäisten lasten tukemiseen, toinen kouluikäisille. Ne ovat terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja esikoulun yhteistyöryhmiä, jotka toimivat lasten kuntoutukseen ja yhteistyöhön liittyvissä asioissa sekä vanhempien luvalla lapsikohtaisten tuentarpeiden suunnittelussa. Molemmat kuntoutustyöryhmät tarjoavat moniammatillista tukea lapsen kuntoutuksen suunnitteluun. Työryhmissä pyritään aloittamaan lapsen kuntoutuksen ja tuen suunnittelua ja toteutusta ja / tai tiivistämään ja tehostamaan lapsen ympärillä jo toimivan verkoston yhteistyötä ja varmistumaan eri tahojen työnjaosta. Ryhmät arvioivat myös lapsen jatkotutkimuksen ja tuen tarvetta sekä ohjaa jatkotutkimuksiin. Ryhmät kokoontuvat JIK ky:n perhekeskuksissa tai etänä kerran kuukaudessa lasten kuntoutukseen ja yhteistyöhön liittyvissä asioissa. Opettaja voi tuoda oppilaan asian työryhmään ja osallistua siihen tällöin itse. Varhaiskasvatuksen puolella varhaiskasvatuksen henkilöstö voi olla yhteydessä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan, joka tuo lapsen asian työryhmään. Toisinaan myös terapeutti voi tuoda lapsen tilanteen työryhmän arvioitavaksi. Myös huoltajat voivat halutessaan osallistua työryhmään, tai antaa luvan käsitellä lapsensa asioita työryhmässä joko nimellä tai anonymisti. Mikäli huoltajat eivät osallistu tapaamiseen, työryhmä sopii, kuka osallistujista on yhteydessä huoltajiin ja kertoo työryhmän suunnitelman jatkoa varten. Ryhmän suositukset ja sovitut asiat tulevan näkyviin myös OmaKantaan. Kuntoutustyöryhmiin kuuluvat esimerkiksi ryhmän puheenjohtajana toimiva koululääkäri, (perheneuvolan) psykologi, perheterapeutti tai sosiaalityöntekijä, puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, kielellispainotteinen kuntoutusohjaaja, terveydenhoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tarvittaessa mukaan kutsutaan myös muita asiantuntijoita, kuten kuraattori tai erityisopetuksen rehtori.
- Aluetiimit kokoontuvat joka toinen viikko perhekeskuksissa. Kokoonpanoon kuuluu mm. lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon terveydenhoitajia, perheneuvolan edustaja, varhaiskasvatuksen työntekijä sekä ennaltaehkäisevän perhetyön ja mahdollisesti myös lastensuojelun työntekijöitä. Tiimin tavoitteena on auttaa perheiden haasteissa matalalla kynnyksellä. Tiimissä sovitaan työpari, joka lähtee kotikäynnille selvittämään tuen tarvetta, minkä jälkeen pohditaan yhdessä, mitä tukea voidaan tarjota. Tiimille ohjautuvien perheiden ongelmat ovat

usein muita kuin pelkästään kouluun liittyviä, esimerkiksi kasvatuksellisia pulmia. Perheissä voi olla myös useita erilaisia haasteita. Koulun toimijat voivat konsultoida ryhmäläisiä myös mainitsematta asiakkaan nimeä, mikäli halutaan ensin yleisellä tasolla varmistaa, että aluetiimi olisi oikea paikka asian käsittelyyn. Opettajat voivat osallistua aluetiimeihin vain kutsuttuina.

- Kouluikäisten konsultaatiotiimi aloittaa toimintansa kevätlukukaudella 2022. Tiimi palvelee kaikkia Kurikan ala- ja yläkouluja. Kun koulun perustason keinot (mm. opettajat, erityisopettajat, kuraattori, terveydenhoitaja) tuntuvat riittämättömiltä yksittäisen oppilaan tukemiseksi, eikä oppilaalla vielä ole koulun ulkopuolista kontaktia terveydenhuoltoon tai sosiaalihuoltoon, voi asian tuoda konsultoitavaksi tiimin moniammatilliseen keskusteluun. Tiimiin kuuluvat oppimisen tuen ja opiskeluhuollon osalta erityisopetuksen rehtori ja psykologi, sosiaalihuollon osalta sosiaalityöntekijä ja terveydenhuollon osalta koululääkäri. Opettaja, erityisopettaja, kuraattori tai terveydenhoitaja voi tuoda oppilastapauksen tiimille anonymyminä. Mikäli oppilaan tilannetta käsitellään nimellä, on toivottavaa, että myös huoltaja osallistuu keskusteluun. Huoltajan kirjallisella luvalla oppilaan asiaa voidaan käsitellä nimellä myös ilman huoltajan läsnäoloa.
- Kurikassa toimii kaksi nuorisopsykiatrian tiimiä, joita ohjaa nuorisopsykiatri. Nuorisopsykiatrinen konsultaatiotiimi on tarkoitettu 13-17-vuotiaiden oppilaiden asioille. Yksilötyöntekijä tai sosiaalitoimi / lastensuojelu vie nuoren ja / tai tämän huoltajien luvalla tiimiin nimellä tai anonymistisesti asioita, jotka liittyvät nuoren psyykkiseen oireiluun ja psykiatrisen hoidon tarpeen arvioimiseen, suunnitteluun ja käytännön toteuttamiseen. Nuorisopsykiatrinen tiimi ei ole varsinaisesti koulunkäyntiin liittyvä työryhmä, vaikkakin hoidolla ja yhteistyöllä on vaikutusta nuoren koulukuntoisuuteen ja koulunkäyntiin. Ryhmä kokoontuu kanta-Kurikassa kahdesti kuukaudessa (kanta-Kurikan ja Jurvan asiakkaat) ja kerran kuukaudessa Jalasjärvellä (Jalasjärven asiakkaat). Tiimiin kuuluu jäseniä perheneuvolasta, nuorisotoimesta, terveyskeskuslääkäri, kouluterveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijä, kuraattori ja tarvittaessa erityisopetuksen rehtori. Asiakkaan tarpeen mukaisesti paikalle kutsutaan myös muita tarvittavia työntekijöitä. Opettajat eivät osallistu nuorisopsykiatrian konsultaatiotyöryhmiin, ellei opettajan kanssa ole erikseen niin sovittu.
- Psykososiaalinen tuen tiimi toimii kanta-Kurikan alueella, ja sen kohderyhmänä ovat yläkouluikäiset nuoret. Tiimi kokoontuu kerran viikossa. Oppilasasian käsittely edellyttää kirjallisen

luvan pyytämistä oppilaalta itseltään, sekä mielellään myös tämän huoltajilta. Tiimin tarkoituksena on arvioida oppilaan palveluntarve ja mahdolliset muut toimenpiteet oppilaan kokonaistilanteen parantamiseksi. Tiimi kirjoittaa tarvittaessa myös lausuntoja ja arviointeja koulun näkökulmasta. Tiimiin kuuluu kuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja, terveydenhoitaja ja psykologi, tarvittaessa ja tilannekohtaisesti myös opettajia, muita asiantuntijoita ja yhteistyökumppaneita.

- Perhekeskuksen palveluihin kuuluvat valmennukset, ennaltaehkäisevä perhetyö, psykologipalvelut, lapsiperheiden kotipalvelut, toiminta-, puhe- ja fysioterapeuttien palvelut sekä hoitoon ohjaus.
- Sosiaalihuoltoon voi tehdä ilmoituksen mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä (palvelutarpeen arviointi). Ilmoituksen sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä voi tehdä yksityishenkilö, mutta pääasiassa ilmoituksen tekevät viranomaiset. Viranomaisen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen tuen tarpeen arvioimista varten. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta. Ilmoitus sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä -lomake ja lastensuojeluilmoitus-lomake löytyvät koulujen turvallisuuskansista tai verkosta osoitteesta www.jikky.fi → sosiaalipalvelut. Koulujen kuraattorit ohjeistavat tarvittaessa lomakkeiden täyttämässä, ja konsultaatiota voi pyytää tarvittaessa myös sosiaalitoimelta tai akuuteissa tapauksissa poliisiltakin. Ilman huoltajien lupaa konsultointia voi pyytää myös nimettömästi.

6.2.4 Maakunnallinen ja maakuntarajat ylittävä yhteistyö

Oppimisen tuen strategian laatimisen aikana on oltu yhteydessä Kauhajoen, Ilmajoen ja Seinäjoen oppimisen tuen toimijoihin. Tämä yhteistyö on luontevaa myös yhteisen maakunnallisen opetussuunnitelman takia. Opetushallituksen rahoittamissa oppimisen tuen hankkeissa on toivomuksena tai jopa rahoituksen saamisen edellytyksenä usein se, että yhteistyötä tehtäisiin muiden kuntien kanssa.

Hyvinvointialueisiin siirtyminen tulee varmasti osaltaan vaikuttamaan tai muuttamaan tässäkin strategiassa kuvattua oppimisen tukea ja oppilashuollollista työtä. Tavoitteena on jo siirtymävaiheessa pyrkiä takaamaan se, että oppilaiden tarvitsema moniammatillinen tuki ei hajaudu, vaan yhteistyö eri toimijoiden kesken säilyy tai jopa vahvistuu. Jotta lapsen saama tuki palvelisi häntä parhaimmalla mahdollisella tavalla, tulee eri toimijoiden olla tietoisia toistensa roolista ja osuudesta lapsen tukiverkostossa. Tämä voidaan mahdollistaa jatkossakin yhteisillä työryhmillä ja avoimella keskustelulla.

- Seinäjoella sijaitsevan Ruutipuiston sairaalakoulun tarjoama konsultaatio on Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueella ja siten myös Kurikan hyödynnettävissä oleva palvelu. Ohjaus- ja konsultaatiopalvelua tarjotaan ensisijaisesti niille perusopetusikäisille lapsille ja nuorille, joilla on kontakti erikoissairaanhoidon avo- tai osastohoitoon (lapsi- ja nuorisopsykiatria). Alkuopetusikäisillä lapsilla kontaktia ei kuitenkaan välttämättä edellytetä. Seinäjoen kaupungin ulkopuolisille toimijoille konsultaatio edellyttää maksusitoumusta, ja tilaajana voi toimia hoitava taho tai koulu, eivät oppilaan huoltajat. Yhteydenotto ja konsultaation saaminen edellyttävät kuitenkin huoltajan suostumusta. Konsultaation ensisijainen tavoite on tukea lapsen tai nuoren koulunkäyntiä omassa lähikoulussaan. Konsultaatio voi olla myös jalkautuvaa. Kurikan oppilaiden on mahdollista päästä myös sairaalakoulujaksolle, jonka aikana oppilas saa kohdennettua ja tiivistä tukea tilanteeseensa. Jaksolle siirtymisessä ja sieltä palaamisessa voidaan hyödyntää saattaen vaihdon periaatteita, sekä seurantalavereita.
- Kurikan kaupunginvaltuustossa 19.10.2020 hyväksytyn hyvinvointikertomuksen mukaan kurikkalaiset nuoret voivat osalla mittareista mitattuna huonommin kuin muissa saman kokoluokan eteläpohjalaiskunnissa. Tulevina vuosina sivistys-, sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen toimijoiden yhteistyön (SISOTE-yhteistyö) edelleen kehittäminen on yksi tärkeä tekijä hyvinvoinnin mahdollistamisen taustalla ja olennainen huomioon otettava tekijä myös oppimisen tuen strategian vuosittaisissa päivityksissä. Myös oppimisen tuen kyselyssä (LIITE 1) nousi esille tarve sekä vahvistaa yhteistyötä sosiaali- ja terveystieteiden edustajien kanssa oppilaan asioiden hoitamisessa, että etsiä ratkaisua voimakasta tukea ja apua tarvitsevien opetuksen ja tuen järjestämiseen (esim. odottaa sairaalakouluun tai tutkimukseen pääsyä). Tulevina suunnitteluvuosina SISOTE-yhteistyön vahvistaminen voisi olla avainasemassa vaativimman erityisen tuen suunnittelussa ja ohjaamisessa kunnassa. Esimerkiksi kysymys oppilaan koulukuntoisuudesta vaatii tuekseen vahvaa SISOTE-yhteistyötä.

- Kauhajoella toimii sairaanhoitopiirin alaisuuteen kuuluva avosairaalakoulu. Sairaalakoulujaksolle pääseminen edellyttää hoitokontaktia erikoissairaanhoidon puolelle, hoitoon sitoutumista, suositusta erikoissairaanhoidosta sekä hallintopäätöksen oppilaaksi ottamisesta. Kauhajoen sairaalakoulun oppilaat ovat yli 13-vuotiaita, ja sairaalakoulupaikkoja Kauhajoella on noin 10. Jaksojen pituus vaihtelee kuudesta viikosta (tutustumisjakso) ylöspäin.
- Valteri on Opetushallituksen alaisuudessa toimiva valtakunnallinen oppimis- ja ohjauskeskus, joka tukee lähikouluperiaatteen toteutumista mm. maakunnalliset rajat ylittävällä konsultoinnilla. Konsultointiapua voi saada mm. tuen järjestämiskäytänteisiin, oppilashuoltoon, opetusrakenteisiin sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen pedagogiikan rakentamiseen. Konsultaatio voi tapahtua etänä, tai olla jalkautuvaakin.
- Vip-verkostossa kehitetään lapsille ja nuorille tarjottavaa oppimisen ja koulunkäynnin vaativaa erityistä tukea sekä ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Taustaorganisaatioina toimivat Opetushallitus sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vip-verkoston työ kohdistuu lapsiin ja nuoriin, jotka tarvitsevat vaativaa erityistä tukea oppimiseensa ja kuntoutumiseensa. Oppilaalla voi olla esimerkiksi vakavaa psyykkistä oireilua, autismikirjon häiriöitä, kehitysvammaisuuksia tai vaikea- ja monivammaisuuksia. Tällaisen oppilaan tarvitsema tuki on yleensä pitkäkestoista, intensiivistä ja moniammatillisesti toteutettavaa. Vip-verkoston tavoitteena on tuottaa oppaita, joiden avulla lisätään koulutusalan henkilöstön, huoltajien ja muiden koulun ulkopuolisten toimijoiden tietämystä aiheesta. Verkoston tavoitteena on taata oppimisen oikeus jokaisen lapsen kohdalla silloin, kun se on hänen terveytensä huomioon ottaen mahdollista. Vip-verkosto kehittää monialaista yhteistyötä alueellisella ja kansallisella tasolla.

7 STRATEGINEN YHTEENVETO

Oppimisen tuen strategiassa on esitelty Kurikan kaupungin oppimisen tuen sisältöjä, tavoitteita, arvopohjaa, toimijoita sekä yhteistyömuotoja. Strategian tarkoitus ei ole olla valmis, vaan se kehittyy ja päivittyy ajan, tarpeen ja tilanteiden mukaisesti. Täten jatkossa voi olla syytä pohtia myös sellaisia asioita ja tuen tarjoamisen keinoja, joita ei tässä strategiassa ole vielä esitelty. Näitä ovat mm. mahdollisen joustavan perusopetuksen eli JOPO-luokan sekä muiden kohdennetumpien erityisluokkien

perustaminen, erityisopettajien konsultoivan tai kuntouttavan työn kehittäminen, sekä nepsy-valmentajien ja psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen. Lisäksi pohdittavaksi jää, miten Kurikka pystyy vastaamaan sellaisten oppilaiden tuen tarpeisiin, joille pienryhmäopetuskin on liian kuormittavaa. Strategian alkupuolella esitettyihin tavoitteisiin on esitelty ratkaisuja ja konkreettisia keinoja strategian muissa osissa. Seuraavassa vielä kootusti strategian mukaisen tavoitteet ratkaisuehdotuksineen.

7.1 Varhaisen tuen mahdollistaminen

Oppimisen tuen painopiste keskitetään Kurikassa erityisesti varhaiseen tukeen. Tämä näkyy käytännössä siinä, että myös tulevaisuudessa ensimmäiset vuosiluokat sekä 1.-2- yhdysluokat pyritään pitämään oppilasmäärältään pieninä. Tällä hetkellä ensimmäisen vuosiluokan oppilasmäärän rajana on pidetty noin 20 oppilasta. Yhdysluokkia sisältävien koulujen osalta pohditaan tapauskohtaisesti, millaisia yhdysluokkia kouluun muodostetaan. Tässä pohdinnassa merkittävää on huomioida toisaalta alkuopetuksen jatkumo, mutta myös ensimmäisen luokan merkitys koululaiseksi kasvamisessa ja koululaisen taitojen kehittymisessä. Ensimmäisen luokan opetukseen sisältyy myös erityisen paljon kasvatusta ja opastusta, jolloin resurssien kohdentaminen juuri ensimmäiseen luokkaan on tulevaisuuden kannalta kustannustehokasta ja myös opetussuunnitelman mukaista. Oppimisen tuen osalta myös osa-aikainen erityisopetus sekä pedagogisten tukimuotojen monipuolinen käyttö aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa koulupolkua. Erityisopettajat, erityisluokanopettajat ja erityisopetuksen rehtori konsultoivat mahdollisten pedagogisten tukimuotojen käyttämisessä opettajia ja muuta koulun henkilökuntaa. Pedagogisista tukimuodoista koottu yhteenveto on kaikkien koulun toimijoiden sekä huoltajien saatavissa, ja löytyy myös tämän strategian liitteistä.

Esi ja alkuopetuksen yhteistyötä lisätään tulevaisuudessa, ja sen käynnistämiseksi on koottu esi- ja alkuopetuksen aineryhmä. Tulevaisuudessa pyritään monipuolistamaan yhteistyömuotoja esimerkiksi ulkokoulujen tai muun yhteisen toiminnan lisäämisellä sellaisten päiväkotien ja koulujen välillä, joilla tämä maantieteellisesti on mahdollista. Lisäksi nivelvaiheyhteistyötä pyritään kehittämään mm. yhteisten lomakkeiden muodossa. Työryhmä kokoaa tekemästään työstä esi- ja alkuopetuksen vuosikellon, sekä kirjaa yhteisiä käytänteitä varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstölle lukuvuoden 2021-2022 päätteeksi. Tavoitteena on yhtenäistää käytänteitä koko kunnan sisällä samansuuntaisiksi siltä osin, kuin se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

7.2 Lainmukaisuus ja yhdenvertaisuus

Valtakunnallinen opetussuunnitelma ja Perusopetuslaki toimivat pohjana Kurikassakin annettavalle oppimisen tuelle. Pedagogisen tuen järjestämisessä huomioidaan se hierarkia ja systemaattisuus, joita edellä mainitut asiakirjatkin edellyttävät. Tuen portaalta toiselle siirryttäessä jotakin konkreettista on tultava lisää tai poistuttava, jotta kolmiportainen tuki ei jäisi pelkäksi lomakkeiden täyttämiseksi ja kauniiksi sanoiksi. Erityisopetuksen rehtori selvittää ennen erityisen tuen päätöksiä, ovatko kaikki yleisen ja tehostetun tuen tukimuodot olleet systemaattisessa käytössä ja asianmukaisesti kirjattuina ja siten myös huoltajien nähtävissä. Lisäksi erityisopetuksen rehtori on mukana päätöksenteossa, joka koskee pienryhmien muodostamista ja oppilaiden yksittäisiä pienryhmäjaksoja.

Pedagogisten asiakirjojen osalta lainmukaisuus edellyttää niiden ajantasaista kehittämistä ja järkevöittämistä, oppilaskohtaisten asiakirjojen täyttämistä ja päivittämistä, sekä sisällössä ja tiedonsiirroissa salassapitovelvollisuuden huomioimista. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan siten vain pedagogiikkaa, ei esimerkiksi oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia, terveystietoja tai sosiaalihuollon asiakkuuksia koskevaa tietoa. Pedagogisten asiakirjojen täyttämisen oppilaan ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö asettuu keskiöön, ja opetustoimen henkilöstö huolehtii siitä, että asiakirjat täytetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sisällöltään konkreettisesti ja yksilöllisesti. Erityisopetuksen rehtorin ehdottama pedagoginen veso on yksi menetelmä asiakirjojen ajallisen ja laadullisen yhteneväisyyden kehittämiseksi.

Tärkeä osa oppimisen tuen lainmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta on pätevän henkilökunnan palkkaaminen sekä tarvittavien apuvälineiden, testistöjen ja muiden pedagogisten apuvälineiden hankkiminen. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa kaikissa Kurikan kouluissa on päteviä erityisopettajia ja erityisluokanopettajia, sekä lain osoittama määrä kuraattori- ja psykologipalvelua. Yhtä lailla tavoitteena on, että kaikista kunnan kouluista löytyy riittävä määrä oppimisen konkreettisia apuvälineitä (esim. alkuopetuksessa kymmenjärjestelmävälineet ja lukiapuvälineet, nystyrätyyny ja stressilelut) sekä erityisopettajien käyttämiä oppimateriaaleja ja testistöjä. Niin ikään helponnettua oppikirjoja tulee voida tilata niille oppilaille, jotka niistä oppimisessaan hyötyvät.

Koulupsykologien puuttumiseen pyritään osin vastaamaan ostopalveluilla sekä olemassa olevaa henkilökuntaa lisäkouluttamalla. Koulunkäyntiohjaajien resurssia arvioidaan, tehostetaan ja lisätään tar-

vittaessa. Koulujen rehtorit ja koulunjohtajat ohjeistavat opettajia ja ohjaajia työn sisällöissä, ja toimikuvan keskeisissä osa-alueissa oppilaan edun mukaisesti. Erityisopetuksen rehtori ja palveluohjaaja tukevat kouluja olemassa olevan avustajaresurssin hyödyntämisessä ja tehostamisessa.

Oppimisen tuen strategiassa linjataan ne lähtökohdat ja sisällöt, joihin Kurikassa annettava kolmiportainen tuki perustuu. Linjaukset ja niiden taustalla olevat opetussuunnitelmat ja lait velvoittavat opetustoimen eri toimijoita työhön, jonka tavoitteena on laadukas, lainmukainen ja yhtenäinen oppimisen tuki.

7.3 Kohtaamisen taidot ja käyttäytymisen tuki

Arvostava kohtaaminen ja avoimuus sekä käyttäytymisen kolmiportainen tuki ovat strategiassa esitellyjä tavoitteita, joihin jokainen opetustoimen henkilöstöön kuuluva osaltaan pyrkii. Oppilaan ja tämän huoltajien osallistaminen oppimisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa on ensiarvoisen tärkeää. Osallistavaan ja vuorovaikutukselliseen yhteistyöhön pyritään yhteisen arvokyselyn pohjalta, sekä oppilaan ja huoltajien mielipiteitä, toiveita ja kehitysehdotuksia kuulemalla ja mahdollisuuksien mukaan toteuttamalla. Yhteistyö jatkuu katkeamattomana koko koulupolun ajan.

Positiivinen pedagogiikka ja hyvän huomaaminen eivät ole kokeilunomaisia tukimuotoja, vaan pysyviä, käytössä olevia toimintatapoja, säännöllisiä ja systemaattisia osia päivittäin tehtävää opetus- ja kasvatustyötä. Erityisopettajien konsultoivaa työnkuvaa konkreettisesti lisäämällä ja koko opetustoimen henkilökuntaa kouluttamalla lisätään tietoisuutta ja ymmärrystä erilaisista oppijoista, sekä heidän käyttäytymisensä taustatekijöistä. Nepsy-valmentajia kouluttamalla turvataan osin myös ne terapeutit tukikeskustelut, joiden suhteen on ollut vajetta koulupsykologien hankalan saatavuuden vuoksi.

Niin oppimisvaikeuksiin kuin käyttäytymiseenkin liittyvän kolmiportaisen tuen tulee olla systemaattista ja tarvittaessa yksilöllistä. Kurikassa käyttäytymisen yleinen tuki pitää sisällään mm. lukujärjestykseen sidotun, säännöllisen Tunne- ja turvataitojen opettamisen. Myös muiden käyttäytymistä ohjaavien menetelmien ja ohjelmien (mm. ART, Check in Check out, Aggression portaat, Lions Quest,

Askeleittain, Yhteispeli) hyödyntämistä tuetaan ja suositellaan erityisesti niiden tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden kanssa, joiden tuen tarve perustuu sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun.

Kiusaamisen vastaisen työn lisäämisen ja yhdenmukaistamisen tavoitteena on kurikkalaisten lasten kouluviihtyvyys ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tätä varten erityisopetuksen rehtori ja vastaava kuraattori ovat laatimassa kevätlukukaudella 2022 yhteistä kiusaamiskyselyä, sekä kiusaamisen vastaisen työn mallia, jonka käyttöönottoa suositellaan jatkossa kaikissa Kurikan peruskouluissa. Mallin taustalla on tutkimustenkin mukaan tehokkaaksi ja toimivaksi todettu KiVa-koulu-menetelmä.

Kurikan oppimisen tuen strategia kannustaa ja velvoittaa opetustoimen henkilöstöä joustavaan ajatteluun ja totuttujen työtapojen kehittämiseen, uuden kokeiluun. Albert Einsteinin sanoin:

”Hulluutta on se, että tekee samat asiat uudelleen ja uudelleen, ja odottaa eri tuloksia.”

Strategia perustuu mm. seuraaviin lakeihin ja asiakirjoihin:

Perusopetuslaki 628/1998

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Laatua Lakeuksien lapsille ja nuorille! Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022-2025.

Liitteet

LIITE 1. Oppimisen tuen kysely joulukuussa 2020 (esiopetus, alakoulut, yläkoulut)

Kyselyssä pyydettiin arvioimaan alla lueteltujen seikkojen tärkeys asteikolla 1-5 (1 = en koe asiaa ollenkaan tärkeäksi - 5 = koen asian erittäin tärkeäksi).

Kysymys	esiopetus, keskiarvo	alakoulut, keskiarvo	yläkoulut, keskiarvo	kaikki, keskiarvo
1. Tarkennetaan kriteerit tehostetun tuen / erityisen tuen aloittamiseen	4,1	3,8	4,0	3,9
2. Konsultaatioapua on saatavilla matalalla kynnyksellä	3,9	3,9	3,8	3,8
3. Oppimisen tukeen liittyvien toimintamallien kehittäminen	3,5	3,7	3,6	3,6
4. Valmistavan opetuksen ja S2-opetuksen kehittäminen	3,3	3,2	2,9	3,1
5. Nivelvaiheyhteistyötä kehitetään ja selkiytetään kaikissa koulupolun nivelvaiheissa	4,5	4,0	4,2	4,1
6. Yhteistyötahojen lisääminen opettajien tueksi haastaviin tilanteisiin	3,3	4,0	3,6	3,8
7. Rekrytoidaan koulunkäynnin tukeen neuropsykiatriin (nepsy) ongelmiin kouluttautuneita valmentajia tai muita lapsen oppimiseen,	3,9	3,7	4,0	3,8

kasvuun ja kehitykseen koulutuksen saaneita ammattihenkilöitä				
8. Koulutuksen lisääminen	3,3	3,7	3,5	3,6
9. Työnohjausta saatavilla	3,4	3,3	3,3	3,3
10. Henkilön palkkaaminen oppimisen tuen / erityisopetuksen kehittämiseen ja koordinointiin	3,1	3,6	3,1	3,4
11. Koulun oman toimintakulttuurin tukeminen joustavien opetusjärjestelyiden mahdollistamiseksi (esimerkiksi erilaiset kokeilut ja joustavat opetusjärjestelyt)	3,9	3,8	3,8	3,8
12. Muokataan pienryhmistä nykyistä joustavampia (esim. integroinnit yleisopetuksen ryhmästä pienryhmään oppilaan tarvitsemissa aineissa)	3,9	3,7	3,6	3,7
13. Joustavia pienryhmiä lisätään eri kouluille	3,8	4,1	4,3	4,1
14. Vahvinta erityistä tukea tarjotaan vain tietyillä kouluilla. Tällöin oppilaan tuki voidaan osoittaa myös muusta kuin lähikoulusta	2,7	3,4	3,1	3,3
15. Etsitään ratkaisu voimakasta tukea ja apua tarvitsevien opetuksen ja tuen järjestämiseen (esim. odottaa sairaalakoulun tai tutkimuksiin pääsyä).	3,6	4,5	4,3	4,4

16. Kunto-luokka alaluokkalaisille säilytetään	3,8	4,6	4,2	4,4
17. Perustetaan Kunto-luokka myös 7-9 -luokkien oppilaille	3,5	4,4	4,5	4,3
18. Opetuksen tuen rakenteet ja toteutustavat muutetaan samanlaisiksi koko kaupungin alueella (Kurikka, Jalasjärvi, Jurva).	4,0	4,0	3,5	3,9
19. Vahvistetaan yhteistyötä sosiaali- ja terveystieteiden edustajien kanssa oppilaan asioiden hoitamisessa.	4,1	4,1	4,1	4,1
20. Kiinnitetään erityistä huomiota opettajarekrytointeihin (pätevien opettajien löytäminen).	4,3	4,4	3,7	4,2

Vastaajien määrä

	n	%
esiopetus	15	13,39
alakoulu	70	62,5
yläkoulu	27	24,11

LIITE 3. Pedagogisia tukimuotoja, eriyttäminen

Käytettävissä oppilaiden yleisen, tehostetun ja erityisen tuen suunnittelun ja arvioinnin eri vaiheissa, sekä kolmiportaisen tuen pedagogisia asiakirjoja laadittaessa. Järjestelyjen sisältö kirjataan asiakirjoihin mahdollisimman konkreettisesti (milloin, missä, kuinka usein, miten, kuka on ollut vastuuai-kuinen, kenen kanssa, jne.). Jokaisen tukimuodon periaatteita kirjataan tarvittaessa myös tuen määrä viikoittain / millä oppitunneilla ko. tukimuoto on ollut käytössä.

Eriyttämisen pedagogiset tukimuodot on koonnut yhteen erityisopetuksen rehtori Maarit Hietaharjunen.

TUKIMUOTOJA: Opetusjärjestelyt

- Oppilas voi osallistua tukiopetukseen yksin tai ryhmässä.
- Oppilas voi osallistua tukiopetukseen ennakoivasti.
- Oppilaalla on käytössään koulunkäyntiavustajan tuki.
- Oppilas saa pyytämättä apua koulunkäyntiavustajalta.
- Oppilas saa osa-aikaista erityisopetusta. (Yksin vai pienryhmässä?)
- Oppilas saa erityisopetusta samanaikaisopetuksena muun ryhmän mukana.
- Oppilas osallistuu toisen (saman, alemman vai ylemmän) luokkatason tunneille.
- Oppitunneilla on mukana useampi opettaja.
- Opetuksessa hyödynnetään joustavaa ryhmittelyä omassa luokassa (taitojen, opetus- sältöjen, työskentelytyylien, sosiaalisten suhteiden tai kiinnostuksen kohteiden mu- kaan).
- Joustavaa ryhmittelyä kokeillaan luokka-asteen sisällä tai eri luokka-asteiden kesken.
- Opetuksessa hyödynnetään jakotunteja erilaisin ryhmäjooin.
- Oppitunteja palkitetaan lukujärjestyksessä rinnakkaisluokan tai luokka-asteen kesken joustavan ryhmittelyn mahdollistamiseksi.
- Oppilaan koulupäivää lyhennetään väliaikaisesti (Huom. Vaatii hallinnollisen päätök- sen).

TUKIMUOTOJA: Fyysinen oppimisympäristö

- Oppilaan istumapaikka on kaukana häiriötekijöistä (Huomioi esim. ovet, ikkunat, mui- den oppilaiden sijainti).
- Oppilaan istumapaikka siirretään opettajan lähelle.
- Oppilaan istumapaikka on tarkkaavaisen oppilaan lähellä.
- Erilaisia istumajärjestyksiä kokeillaan luokassa (yksin, pareittain, ryhmissä).

- Oppilaan näkeminen taululle varmistetaan.
- Oppilaan työpiste säädetään sopivaksi.
- Oppilaan työpistettä rajataan tarvittaessa sermein.
- Fyysiset oppimisedellytykset luokasta tarkistetaan (ilmanvaihto, lämpötila, valaistus), ja ne säädetään kohdalleen.
- Luokassa huolehditaan siisteydestä ja selkeydestä (esim. seinällä olevat tavarat ovat suorassa ja ehjiä, eikä niitä ole liikaa).
- Luokassa on kaikille tavaroille oma paikkansa.
- Oppimisympäristö mietitään eri aistien pohjalta, ja luokasta on karsittu ylimääräisiä aistiärsyksiä (esim. kuvat, julisteet, taustaaänet, tuoksut).
- Luokassa on erilaisia oppimispisteitä tai tiloja (esim. ryhmätyötila, lukupiste).
- Koulun eri tiloja hyödynnetään eriyttämisessä.
- Työskentelyn häiriötekijöitä karsitaan yksilöllisesti (kuulosuojaimet, lippalakki, huppu saavat olla käytössä).
- Keskittymistä ohjataan yksilöllisesti esim. sallimalla musiikin kuuntelun.
- Oppilaan yksilöllistä työskentelyä kokeillaan erilaisissa paikoissa luokassa (esim. sohva, lattia).
- Oppilas saa liikkua luokassa sovitusti.
- Oppilaalle annetaan pieniä vastuutehtäviä, joiden avulla luvanvarainen luokassa liikkuminen mahdollistetaan oppituntien aikana.

TUKIMUOTOJA: Psykykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö

- Luokkaa ryhmytetään (Milloin? Kuinka monta tuntia suunnilleen? Kuka vetää ryhmytymisen / Vastaa ryhmyttämisestä?).
- Oppilaan istumapaikka tukee vuorovaikutusta ja oppilaan persoonallisuutta.
- Oppilaalla on yksilöllisiä välituntikäytäntöjä (esim. rajattu välituntialue tai -aika, ohjatut välituntileikit, välitunnit aikuisen kanssa, sisävälitunnit).
- Uusia tilanteita ja siirtymiä ennakoidaan oppilaan kanssa.
- Oppilaalla on kiinteä ryhmä, työpari tai kummioppilas, jonka kanssa hän työskentelee.
- Opetusryhmiä varioidaan ja ne muodostetaan aina opettajan johdolla.
- Vuorovaikutustilanteita harjoitellaan.
- Oppilaalla on eriytetty vastauskäytäntö luokassa.
- Eriyttävää toimintakulttuuria sanallistetaan luokassa.
- Esiintymistilanteet ennakoidaan ja eriytetään luokassa.
- Tunne- ja turvataidot ovat käytössä koko luokalla viikoittain (vähintään 1 h / vko).
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataidoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Aikuinen pyrkii joustamaan tai luomaan kompromisseja silloin kun oppilas ei siihen pysty.
- Kiellot muutetaan toimintaohjeiksi ja varoitukset kannustukseksi.

- Oppilaalle tarjotaan vaihtoehtoisia toimintatapoja silloin, kun oppilas on rauhallinen ja vastaanottavainen.

500 × 262

TUKIMUOTOJA: Opetusmenetelmät

- Oppilaan koulupäivän struktuuria tuetaan (esim. selkeät aloitukset ja lopetukset, päiväohjelma esillä).
- Oppituntien sisältö käydään läpi tuntien alussa.
- Opetustilanteet on suunniteltu etukäteen ja suunnittelussa on huomioitu oppilaan yksilölliset tuen tarpeet ja vahvuudet.
- Mahdollisia ongelmatilanteita ennakoidaan suunnittelun ja eriyttämisen avulla.
- Oppilaalle on asetettu yksilölliset tavoitteet, ja oppilas on niistä tietoinen.
- Oppitunneilla arvioidaan jatkuvasti, tukevatko kyseiset harjoitukset tai tehtävätyypit oppilaan oppimista ja perustaitojen kehittymistä tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Oppilas saa säännöllisesti yksilöllistä palautetta onnistumisistaan.
- Oppilas saa usein henkilökohtaista, välitöntä ja myönteistä palautetta.
- Oppilas saa sellaista korjaavaa palautetta, johon kiellon sijaan / ohella sisältyy toimintaohje.
- Oppilaan yksilölliset tarpeet sanallistetaan oppilaalle, ja varmistetaan, että oppilas on ne ymmärtänyt.
- Oppilas saa yksilölliset ohjeet työskentelylleen.
- Toimintaohjeet annetaan selkeinä ja lyhyinä. Tärkeitä asioita korostetaan.
- Oppilaalta varmistetaan, että hän on ymmärtänyt ohjeen (esim. oppilasta pyydetään toistamaan ohje omin sanoin).
- Oppilaan ja luokan kanssa keskustellaan yksilöllisistä oppimistavoista ja tarpeista.
- Oppilas saa riittävästi aikaa ajattelulle ja vastaamiselle.
- Oppilaan omaa työskentelytahtia kunnioitetaan, ja opetuksessa /oppimisessa pyritään välttämään kiireen tunnetta.
- Oppilaalla on käytössään eriyttävää tai yksilöllistä opetusmateriaalia.
- Oppilaan kanssa harjoitellaan opiskelutekniikoita (esim. tarvittavat työvälineet, luku-tekniikat, työskentelyn vaiheet, kokeeseen valmistautuminen).
- Oppilas saa apua oman toiminnan ohjauksen taitojen kehittymiseen (esim. kuvaohjeet: Mieti! → Suunnittele! → Tee! → Tarkista!).
- Luokassa on käytössä kuvallinen ja / tai kirjallinen tuki sanallisen ohjeen lisäksi.
- Oppilaalla tai luokassa on käytössä toiminnanohjauskortteja tai muita kuvakortteja.
- Katsekontaktin tai kosketuksen avulla varmistetaan, että oppilas seuraa opetusta.
- Oppilas etenee yksilöllisesti sisältöjen osalta.
- Oppilaalle tarjotaan helppoja tehtäviä n. 80% ja vaikeita tehtäviä n. 20% onnistumisen kokemusten saamiseksi, oppimisen ilon säilyttämiseksi, sekä myönteisen minäkuvan tukemiseksi.
- Oppilaalla on yksilölliset suoritustavat tunnilla (esim. sanatasoiset vastaukset).
- Oppilaan työskentelyaikaa luokassa yksilöllistetään (esim. Time timerin avulla).
- Oppilaan kirjoittamisen tukena hyödynnetään muita oppilaita.

- Oppilas saa vastata ja tehdä tehtäviä suullisesti, ja nauhoittaa ne esimerkiksi puhelimellaan.
- Oppilas saa eriyttävät kotitehtävät (esim. eri mittaiset tai erilaiset tehtävät, vain tiettyihin aineisiin keskittyminen).
- Oppilasta tuetaan kotitehtävien merkitsemisessä ja muistamisessa (esim. läksyvihko, kuvien ottaminen, opettajan tai koulukaverin tuki).
- Oppilas tekee kotitehtävät suullisesti tai kuvallisesti, ja tallentaa ne puhelimella tai tabletilla.
- Oppilaalla on käytössään palkkiojärjestelmä onnistumisista.
- Luokalla on käytössä palkkiojärjestelmä onnistumisista.
- Oppilaalla on käytössään Check in Check out (CiCo) -menetelmän mukainen seuranta.
- Oppilas tai koko luokka kokeilee urakatyöskentelyä.
- Luokassa on pysäkki- tai pistetyöskentelyä.
- Luokassa on projektityöskentelyä.

TUKIMUOTOJA: Oppimisen tukimateriaali ja apuvälineet

- Oppilaalla on käytössään eriyttävää tai yksilöllistä opetusmateriaalia.
- Oppilaalla on käytössään havaintomateriaalia työskentelynsä tueksi (esim. Multilink-palikat, satataulu, 10-järjestelmävälineet, lukuviivain, muistilaput).
- Oppilaalla on käytössään helponnettu E-kirja ("Ehtii Enemmän-kirja").
- Oppilaalla on käytössään alemman tai ylemmän luokan materiaalia.
- Oppilaalla on käytössään selkotekstit.
- Oppilaalla on lukemisen tukena käytössään äänikirjat.
- Oppilaalla on lukemisen ja kirjoittamisen tukena tabletti tai tietokone.
- Oppilaalta ei vaadita käsin kirjoittamista, vaan hän käyttää kirjoittamisen tukena tietokonetta ja tekstinkäsittelyohjelmaa.
- Opettaja antaa koealueeseen liittyvät tuntimuistiinpanot oppilaalle valmiiksi oppitunnin alussa.
- Oppilas hyödyntää omaa laitettaan opetuksessa (esim. puhelinta tai tablettia).
- Oppilaalla on erityisiä järjestelyjä tarkkaavaisuutensa ohjaamiseen (esim. sermit, kuulosuojaimet, lippis, musiikin kuuntelun salliminen).
- Oppilaalla on erityisiä järjestelyjä fyysisen aktiivisuutensa ohjaamiseen tunnilla (esim. stressipallo, nystyrätyyny, fidget spinner, painotyyyny, kuminauha jaloille, liikkumisen salliminen luokassa).
- Oppilaan työskentely rytmitetään taukojen avulla.
- Oppilaan työskentely rytmitetään eri tavoin (esim. tiimalasi, tuntitavoitteet).
- Tehtävät pilkotaan osiin.
- Tuntitavoitteet merkitään selkeästi yhdessä oppilaan kanssa heti oppitunnin alkupuolella.
- Ylimääräiset tehtävät tai pitkät tekstiosiot peitetään.

TUKIMUOTOJA: Oppimisen arviointi

- Oppilaan yksilölliset tavoitteet on varmistettu, ja oppilas on niistä tietoinen.
- Oppilas on osallistunut tavoitteiden asettamiseen.
- Asetettuja tavoitteita arvioidaan ja tarkistetaan säännöllisesti.
- Oppilas saa vaikuttaa siihen, miten oppimista ja osaamista arvioidaan.
- Itsearviointia harjoitellaan ja sitä tehdään säännöllisesti myös työskentelyn aikana.
- Oppilaan kanssa pidetään säännöllisesti oppimiskeskusteluja.
- Oppilaan arviointina kokeillaan portfolioa.
- Oppilaan arviointina kokeillaan oppimispäiväkirjaa.
- Oppilaan arviointina kokeillaan esitelmää.
- Oppilaan arviointina kokeillaan projektia.

TUKIMUOTOJA: Koejärjestelyt

- Kokeeseen valmistautumista eriytetään kertomalla oppilaalle kysymykset etukäteen.
- Opettaja antaa koealueesta kappalekohtaiset kysymykset valmiiksi kokeeseen valmistautumista varten.
- Opettaja antaa koealueeseen liittyvät tuntimuistiinpanot oppilaalle valmiiksi kokeeseen valmistautumista varten.
- Oppilas saa itse laatia koekysymykset.
- Oppilas saa tehdä kokeen koemateriaalin ollessa esillä (esim. kirjat, vihot, muistiinpanot, ajatuskartat).
- Oppilaalla on suullisia kokeita.
- Oppilas saa lisäaikaa kokeen tekemiseen.
- Oppilas saa tehdä kokeen osissa.
- Oppilas saa tehdä kokeen useamman päivän aikana.
- Oppilas saa tehdä kokeen eri tilassa (esim. erityisopettajan tai avustajan kanssa).
- Oppilaan tehtävänymmärrys varmistetaan ennen koekysymyksiin vastaamista.
- Oppilaalla on kotikokeita.
- Oppilaalla on täysin eriytetty koe (esim. monivalintakysymykset).
- Oppilaalla on helponnettu koe tai osia helponnetusta kokeesta.